

A jelenlegi és a jövőbeli
agymai közeletesség
mely esztétikussal:
egy hajdani volt agymai közeletesség:

Füles

Gyomaendrőd, 2005. november 9.

Szilágyiné Németh Eszter

A gyomai közművelődési könyvtár

1951-1997

Tartalom

I. rész: A könyvtár típusa

II. rész: A könyvtár története

- Kossuth u 13 (Körzeti Könyvtár)

- Kossuth u. 11. (Járási Könyvtár)

- Hősök útja 47. (Járási Könyvtár)

- Kossuth u 7. (Községi Könyvtár)

- Kossuth u. 50. (Nagyközségi, Városi jogú, majd Városi Könyvtár)

III. rész: A könyvtár dolgozói a kezdetektől 1997-ig

IV. rész: Epilógus

I. rész: A könyvtár típusa

1951-1952: **Körzeti Könyvtár Gyoma**

A gyomai körzeti könyvtár 1951. júliusában jött létre. A könyvtárhoz öt körzet tartozott: a békési, a sarkadi, a szeghalmi, a szarvasi és a gyomai körzetek.

1952-1966: **Járási Könyvtár Gyoma**

1952 április 4-én alakult meg a gyomai járási könyvtár, amely egy ideig még körzeti feladatokat is ellátott. 1952 májusában Békéscsabához csatolták a sarkadi és a békési, majd júniusban a szarvasi területeket, így két járás könyvtárai maradtak Gyománál: a szeghalmi és a gyomai járáséi. 1958 VIII.15-től a szeghalmi járás önálló lett, ezután 1966-ig csak a gyomai járás öt községét fogta egybe a könyvtár Gyoma, Endrőd, Dévaványa, Ecsegfalva, Hunya településekkel. Az intézmény fenntartója 1954 (?)-től a járási tanács volt, ott is könyveltek.

Arra a kérdésre, hogy a Körzeti Könyvtár a Járási Könyvtár jogelődje volt-e, nem tudok válaszolni. De ha másképpen tesszük föl a kérdést: mikortól számítsuk a gyomai közművelődési könyvtár létrejöttét, akkor a válaszom: 1951-től. A körzeti könyvtár ugyan nem kölcsönző, hanem szervező könyvtár volt, de éppen e munkája során már 1951-ben létrehozott Gyomán egy közművelődési könyvtárat (lásd lejjebb: „Helyi népkönyvtár” címszó alatt), így az alapítás éve a gyomai könyvtárnál mindenképpen: 1951. [Alapító okiratban 1948 szerepel!]

1966-1982: Községi Könyvtár Gyomaendrőd

1966. június 30-ikán a gyomai járás megszűnt, településeit a szarvasi járáshoz csatolták. 1984-ig tartoztunk oda. Az intézmény részére a helyi tanács könyvelt.

1982-1984 között Nagyközségi Könyvtár Gyomaendrőd

Így hívták a könyvtárat, mivel a település két évig „nagyközség” lett annak okán, hogy Gyoma és Endrőd 1982 január elsején egyesült. A gyomai és az endrői könyvtárat egy évvel később, 1983. január elsején egyesítették úgy, hogy a gyomai könyvtár maradt a központ (B típusú könyvtár), és az endrői könyvtár a gyomai fiókkönyvtáraként (C típusú) működött tovább. Az intézmény gazdálkodási helye is megváltozott: 1982-től a Katona József Művelődési Központtal egy bankszámlán, de külön szakfeladaton gazdálkodott, a Művelődési Központban könyvelték a könyvtár tételeit is. A gondnokság hivatalos neve volt: Gyomaendrőd Város Egyesített Közművelődési Intézményeinek Gondnoksága. A gyomai könyvtár ez idő alatt is a szarvasi járási könyvtárhoz tartozott.

1984-1989: Városi Jogú Nagyközségi Könyvtár Gyomaendrőd

1984-1989 között —a várossá válásig (1989) — „városi jogú nagyközség”-i ranggal működött a település, emiatt a könyvtárnak is be kellett venni a nevébe a titulust. 1984-ben még egy szervezeti változás történt: megszűntek a járások. A szarvasi járástól elszakadtunk, visszaalakítottunk a régi körzetet (Endrőd, Gyoma, Dévaványa, Ecsegfalva, Hunya), a körzet központja ismét Gyoma, a könyvtáraké a gyomai könyvtár lett. Ez a körzeti felosztás 1990-ig, az önkormányzatok megalakulásáig működött.

1989 —1995 : Városi Könyvtár Gyomaendrőd

1991-től önállóan gazdálkodhattunk.

1996-1997: Városi Könyvtár Közösségi Ház és Tájház Gyomaendrőd

Ebben a két évben négy intézmény működött egy igazgatás alatt: a gyomai könyvtár, az endrői könyvtár, az endrői tájház és az endrői közösségi ház. A könyvtár központja ebben a két évben az endrői könyvtár volt, és továbbra is önállóan gazdálkodott.

1997 —: Városi Könyvtár Gyomaendrőd

1997. X. 1- től az endrői és a gyomai könyvtár különvált. Az endrői könyvtárból Rózsahegyi Kálmán Általános Iskola Közművelődési Könyvtár lett, a gyomaiból pedig Városi Könyvtár. Az intézmények ezután részben önállóan gazdálkodhattak (a gyomai könyvtár, a közösségi ház és a tájház a polgármesteri hivatalhoz, az endrői könyvtár pedig a Rózsahegyi Iskolához tartozik gazdaságilag).

Lapszéli jegyzetként ehhez a rengeteg szervezeti változáshoz —községi, nagyközségi, városi jogú nagyközségi— annyit, hogy jóízűt mosolyoghatnék rajta, ha tudnék. De nem tudok. A sok változás nem tesz jót egyetlen intézménynek sem. Időnként már magunk sem tudtuk, hogy ebben a sok szervezeti változásban éppen hova tartozunk. Változott a cím, szerződéseket kellett újrakötni vagy módosítani, másik cégtábla, új bélyegzők kellettek. Ugyanakkor a sok hovatarozás mellett jobbra csak magunkra számíthattunk.

II. rész A könyvtár története

Kossuth u. 13.

Körzeti Könyvtár

Az országban —összesen 33 településen, köztük Gyomán is — 1949-1952 között hozta létre a Népkönyvtári Központ a körzeti könyvtárakat. Ezek a könyvtárak helyi olvasószolgálati tevékenységet többnyire nem végeztek; elsődleges feladatuk a népkönyvtárak [mai szóval: községi, közművelődési] megszervezése volt. Ez a 33 körzeti könyvtár hozta létre Magyarországon a közművelődési könyvtári hálózatot: a községek vezetőivel együttműködve könyvtáraknak helyiséget keresett, berendezést biztosított, könyvtári felszereléssel könyveket biztosított, munkájukhoz módszertani segítséget adott, irányított, ellenőrzött. A körzeti könyvtárakban általában 2-3 könyvtáros dolgozott. Egy-egy ilyen körzeti könyvtárhoz 70-80 települést rendeltek hozzá, amelyeknek továbbították a Népkönyvtári Központtól érkezett könyveket, illetve ott havonta legalább egyszer —vagy többször—meg kellett jelenniük a könyvtárosoknak, és végezni a soron következő szervezési feladatokat, összegyűjteni a jelentést stb. Mindezt egybevetve, csak tisztelettel adózhatunk a körzeti könyvtárosok könyvtáralapító munkájának.

A Népkönyvtári Központ a gyomai körzeti könyvtárat 31-nek vagy 32-nek, 1951. júliusában hozták létre. (Az első hálózati címléltárkönyv kezdő dátuma: 1951. VII.16.)

Békés megyében Békéscsabán volt körzeti könyvtár (1949-től), és Gyomán. Nehezen lehet megmagyarázni, miért éppen Gyomán létesült a második, miért nem Mezőkovácsházán vagy Orosházán. Talán földrajzi elhelyezkedése lehetett az ok: Békés megye települései közül vasúton Budapesthez Gyoma van a legközelebb, ugyanakkor részleges csomópont is az észak-békési települések felé vezető vasúton. Lipták Pál ny. könyvtárigazgató visszaemlékezése szerint Gyoma körzetközponttá választásába belejátszott a Kner-hagyományok tisztelete is.

A könyvtárat a Kossuth u. 13. sz. házban helyezték el. Az épület korábban Becher Rezső családi háza volt. A visszaemlékezők szerint két helyiségben voltak, nem is az utcai szobákban lehettek, ugyanis rajtuk kívül még két család lakott az épületben az utcai fronton. A villanyt a padlásról hozták le közvetlenül — ez is arra utal, hogy az épületben valahol hátul kaptak helyet. A berendezés nagyon egyszerű volt: inkább lerakat, mint könyvtár: a kecskeméti könyvtártól kaptak négy könyvvállványt, volt egy íróasztalok, székek, és mindenhol ládák.

Könyvtárosok voltak: Seszták András vezető [tótkomlósi parasztfiú volt], Bárdos József és Szilágyi Margit.

Öt körzet — a békési, a sarkadi, a szeghalmi, a szarvasi és a gyomai — tartozott a gyomai körzeti könyvtárhoz több mint 80 településsel. Néhányat felsorolok, hogy a körzet nagysága érzékelhető legyen: Kötegyán, Körösnagyharsány, Füzesgyarmat, Ecsefalva, Dévaványa, Bucsá, Békésszentandrás, Szarvas, Vésztő, Újszalonta, Szeghalom, Hunya, Csárdaszállás, Csabacsúd, Biharugra, Bélmegyer, Körösladány, Sarkadkeresztúr, Sarkad, Mezőgyán, Zsadány, Vésztő, Méhkerék, Mezőberény, Kertészsziget, Kamut, Geszt, Kisszénás, Murony, Mezőmegyer, Kondoros, Köröstarcsa, Endrőd, Békés stb.

Ennek az időszaknak nem maradt fenn a levelezése. A hálózati leltárkönyvekből és a következő évek körzeti jellegű tevékenységéből tudok csak következtetni arra, hogyan zajlott a körzeti könyvtár munkája.

A körzeti könyvtárak önállóan nem szerzeményeztek; lényegében a Népművelési Központ lerakataként működtek: a Központ által megküldött könyveket továbbították az alakuló könyvtárak részére. A könyveket, természetesen, nem is rendelhették a könyvtárak, hiszen akkor alakultak, könyvtáros se volt azonnal, s ha volt, nem ismerte a feladatát. Másrészt a könyvekről ideológiai megfontolásból is a Központ döntött: „Központilag a minisztérium és párt központi bizottsága eldönti, hogy melyik az a könyv, amely ideológiailag, gazdaságilag, kulturális vonatkozásban a legalkalmasabb arra, hogy a nép kezébe kerüljön...” [Gerő Gyula: Az első évtized és néhány következménye, előadás, 2002., Internetes hozzáférés]

A könyvek faladákban érkeztek, hihetetlen mennyiségben :

1951. július 16- július 22 között 1338 db. könyvet leltároztak be (hálózati címlelt.kv.)

július 23-ikán	198 ”
július 24-ikén	352 ”
július 25-ikén	176 ”
július 27-ikén	110 ”
július 28-ikán	334 ”
július 30-ikán	592 ”
július 31-ikén	69 ”
augusztus 1-jén	31 ”

mintegy két hét alatt 3200 könyv került a gyomai körzethez.

1952 augusztus 16-ig, vagyis egy év alatt 20514 db. könyvet fogadtak, leltároztak be, osztottak szét és adtak postára a községek részére a gyomai körzeti könyvtárosok.

Egy-egy ládában 100-150, vagy annál is több könyv volt. A NK 1953 III. 25-iki leveléből: „...a mai napon postára adtuk a 281., 473., 591., 170., 418., 250., 468., 674. sz. ládákat.” Egy-egy kiadványból 20-50, nem ritkán 80-100 példány érkezett, amelyeket Gyomán osztottak szét az ide tartozó települések között. A könyveket beletárolták (cím- és csoportos leltár), újból becsomagolták, és továbbküldték. A láda nagyon fontos volt; Füzesgyarmatra írták: „...ma feladtunk részre egy láda könyvet, szám szerint 169 db-ot. Kérjük, a ládát azonnal küldd vissza, mert még két ládára valót küldünk...” (1954) A NK is sürgette a ládákat: „... a ládákat haladéktalanul, gyorsárúként küldjétek vissza... ha a ládák nem érkeznek vissza a kitűzött határidőre, és ebből a Kultúrának anyagi kára származnék, azt kénytelen leszek a könyvtár vezetőjére áthárítani...”

A könyvek továbbítása mellett foglalkoztak a könyvtárosok a szervezéssel, amely semmivel sem lehetett könnyebb az előző feladatnál. Egy korabeli visszaemlékezésből olvastam, hogy a település vezetőivel gyakran tisztázni kellett a könyvesbolt és a könyvtár közötti különbséget —, Ezen kívül beindították a statisztikai munkát: megtanították a beletárolást, a kölcsönzést. Ha egy idő múlva megállt mindez, akkor ismét kimentek, újra kezdték.

Segíthette munkájukat az a tény, hogy a könyvtárak létesítését törvény írta elő. Ezekben az években a könyvtárak létrehozása pártfeladatnak számított, amit nem volt tanácsos nem elvégezni.

Helyi népkönyvtár

A gyomai olvasók részére a Kultúrotthonban (Kossuth u 9.) tartottak fenn népkönyvtárat 1952. április 4-ig, a Járási Könyvtár megalakulásáig; ez a kölcsönző könyvtár a körzeti könyvtárhoz tartozott.: Ézsiás László volt a könyvtáros. A könyvtár alapítására nem találtam adatot (a helyi körzeti könyvtár alapította?). 1951-ben már működött: a tagdíjról rendelkeztek (felnőtteknek: 3 forint, gyerekeknek 1 forint). A Kultúrotthon 1945 előtt Ipartestület volt könyvtárral, úgyhogy az látszik logikusnak, hogy az ipartestület könyvanyagát némely körzeti könyvtári állománnyal kibővítve nyilvános könyvtárként nyitották meg a lakosság felé.

Találtam adatokat arra vonatkozóan, hogy 1952 május 28-án telepítettek egy 100 kötetes fiókkönyvtárat a Kultúrotthonba, amelyet egy ideig Marjai Piroska, a Kultúrotthon igazgatója vezetett, majd állandó könyvtárost állítottak be (ez utóbbi személyről nem találtam adatokat). Ez a fiókkönyvtár a Járási Könyvtár fiókkönyvtára lehetett —1953-tól kezdve sorra szervezik a fiókkönyvtárakat—, de ez a fiókkönyvtár nem volt hosszú életű, 1953-1954-ben megszüntették. Huszár Rezső írja az egyik beszámolójában —pontos dátum nélkül—, hogy a Kultúrotthonban megszüntették a fiókkönyvtárat, mert az a Járási Könyvtár közvetlen szomszédságában van, így nincs értelme az üzemeltetésnek.

Kossuth u 11.

Járási Könyvtár

A körzeti könyvtár-alapítási munkálatok még javában folytak, amikor — legalább is Békés megyében — lehet mondani: egyik napról a másikra megalakultak a *megyei* és a *járási* könyvtárak. Ezek a könyvtárak már — a körzeti munka mellett — a helyi lakosság könyvtári ellátását is biztosították.

Az országban az első megyei könyvtár éppen Békéscsabán nyílt meg 1952 március 9-ikén. Akkor volt ugyanis Rákosi elvtárs születésnapja, és valami nagyot akartak aznap ajándékozni az országnak. Lipták Pál könyvtárigazgató kiváló helyzetfelismerésére vall, hogy belement a könyvtár hirtelen létrehozásába [nyilván megfelelő összeg is járt ezzel a lépéssel], sőt, rá egy hónapra, a következő nagy országos ünnepre a megye másik körzeti könyvtárában, a gyomaiban megnyitották az ország első járási könyvtárát. „...*a jeles napon [ti. Rákosi születésnapján] semmi akadálya nem volt az ünnepélyes megnyitásnak, annak kellő hírverésével együtt. Sőt, az első, kísérletinek tekinthető könyvtárnyitást Békésben egy másik is követte: a következő nagy ünnepen, április 4-én a Gyomai Járási Könyvtárt is —típusában az elsőként— megnyitotta Lipták Pál, a minisztertanácsi határozatot másfél hónappal megelőzve.*” [Gerő Gyula i.m.]

Az 1952. április 4-iki könyvtáratavatást egy korabeli újságcikkből részletesen fel tudjuk idézni: „*Április negyedikén, felszabadulásunk hetedik évfordulójának ünnepére kiragyogott a nap. Délelőtt fél tíz körül járt az idő, Gyoma főterre torkolló utcákból vörös és nemzetiszínű zászlók*

alatt, víg énekszóval vonult a nép a dísztribün elé, hogy meghallgatva az ünnepi szónoklatot, még jobban értse, még élesebben lássa, mit adott nekünk ez a hét esztendő szabadság, mennyi erőt, mennyi tettvágyat, életkedvet, boldogságot. — Zúgnak a tapsok az izzóan lelkes beszédek hatására. „Éljen Sztálin!” „Éljen Rákosi!” „Éljen a Párt!” „Megvédjük a békét!” – harsognak százak és százak ajakán. Dél felé mozog az óra mutatója, mikor a helyi tanács elnöke... az ünnepélyes gyűlés befejezését közli és még valamit: kéri a jelenlevőket, hogy folytassák az ünnepelést a Kossuth u 11.sz. alatt. A Kossuth utca az állomástól a község közepéig húzódó hosszú utca. A vasút felől haladva, dúsan díszített, fellobogózott házak közt visz az út. Földművesszövetkezeten, tszcsén, rendőrség épületén, postán és a dolgozók lakóházain szeretett vezéreink képe, és zászló, zászló végestelen-végig... A 11.sz. épület öt ablakszemével, ünnepi díszben néz a város szíve felé, honnan énekszóval, zászlókkal közeleg a nép egyenesen feléje. Az épület homlokzatán a következő felírás olvasható: GYOMAI JÁRÁSI KÖNYVTÁR. A tömeg a kapunak tart és beárad befelé... Mint aki nagyon szép ajándékot kap és első pillanatban még kissé bátortalanul, de nagy boldogsággal szemléli, nézegeti, hogy azután magához szorítsa és ujjongva hirdesse, hogy az övé, úgy fogadja a község dolgozó népe faluja és járása könyvtárát, melyet a felszabadulás ünnepére ajándékkul kapott államától. Egyre otthonosabban mozog apraja-nagyja a termekben. Nézik a polcokon sorakozó sok-sok szép művet. Csillogó szemmel kérdezik, milyen módon lehet kölcsönvenni. Boldogan veszik tudomásul, hogy csak be kell iratkozniuk, és övék az egész könyvtár, azt a könyvet vihetik olvasni, amelyik tetszik. Könyvtáros szívét hevítő nagyszerű látvány ez az őszinte nagy érdeklődés. Negyed egy. Valaki csendet kér, és bejelenti, hogy a Gyomai Járási Könyvtár ünnepélyes megnyitása kezdetét veszi.” [Huszár Rezső, 1952 április 25.]

A könyvtár a körzeti könyvtár épületének közvetlen szomszédságában, a Kossuth u 11. sz. alatt kapott helyet (jelenleg: Városi Képtár). A ház 1945 előtt Karsai Lajos szikvízgyár-tulajdonos családi háza és üzeme volt. 1945 után államosították: a nagyobbik részében a MESZÖV kapott helyet, és ott lakhatott még egy ideig a volt tulajdonos is. A MESZÖV helyére került a könyvtár: öt helyiséget rendeztek be könyveknek. Két hónap elteltével Karsai Lajost kilakoltatták, helyére a könyvtárvezető költözött.

Az épületben a könyvtár 210 m²-t foglalt el. 75 m² olvasóterem, 90 m² kölcsönző, 60 m² iroda [ez utóbbi, feltehetően a körzeti munka színhelye volt]. Nagy gond volt a fűtés: két kályha volt, az egyiket használtan kapták. Mostanra hihetetlen dolgokat olvashatunk leveleikből: Békéscsabára, a Megyei Tanácshoz fordultak kályhacsőért: „... nagy szükségünk volna 5-6 m kályhacsőre. Kérjük a vezető elvtársat, intézkedjék ez irányban, nehogy a kultúrharcunkban a tél hidege legyen a győztes [Huszár Rezső, 1952 tele] A helyi Terményforgalmi Vállalattól csutkát kértek – öt mázsát kaptak csupán. A helyi tanács vb.-től kértek engedélyt arra is, hogy a könyvtár udvarán öt fát kivághassanak és eltűzelhessenek. Másra se juthatott túl sok pénz; olvastam a leveleikből, hogy a postán érkezett csomagokat nem tudják kiváltani, a takarítót nem tudják fizetni, a villanyszámlát sem, az újság-előfizetést sem. Van utalás arra pl., hogy a Népművelési Központ 6000 könyvet Békéscsabára küldött Gyoma helyett, de a gyomai könyvtár nem tudta fizetni a Gyomára utaztatás költségeit.

Dokumentumok

A dokumentumok számára vonatkozó első adatot a Körzeti Könyvtár 1952. V. 5-iki hálózati címléltárban találtam, amely szerint a jelölt dátumig 5163 könyvet adtak ki a gyomai könyvtárnak. Egy éves statisztikai jelentés szerint 1954-ben 7473 könyve van a Járási Könyvtárnak. 1955. márciusában már csupán 3300 könyvről ír a könyvtárvezető, és így folytatja: „...olyan rossz és olyan kevés [az állomány], hogy a letéti könyveket nem tudjuk nélkülözni [a kölcsönzésben]”; tehát a helyi és a letéti könyvek időnként együtt fordulhattak elő a gyomai kölcsönzésben. 1959-ben az egyik beszámolójában 6956 db. könyvet említ a könyvtárvezető.

A körzethez tartozó községek és a megye körzeti könyvtárai közötti —nem kis mennyiségű— könyvek állandó mozgatása miatt a saját könyvállományáról csak 1960 után kapott reális képet a könyvtár. Tudjuk, hogy az utolsó körzet —Szeghalom— 1958-ban vált ki, és elvitt 12 000 kötet könyvet, amelyek a nyilvántartásból is ki kellett kerüljenek (?). Az 1959-es kb. 7000 db-ról szóló állományt reálisnak fogadhatjuk el.

A könyvek továbbra is ládákból érkeztek, és csak a kicsomagolásnál derült ki, hogy mit „kaptak” a könyvtárak. Hogy mit kaptak, azt meghatározta az 50-es évek könyvkiadási politikája: ezek a kiadványok kívül-belül egyformák voltak. Már 1952 áprilisában Huszár Rezső könyvtárvezető kerekén kijelentette: „... az újfajta könyveket az olvasók nem viszik ki. Azt mondják, nem nekik való. Ami igaz is.” Egy beszámolóban olvashatjuk [1954]: „Olyan könyveket küldtek [Budapestről], ami éppen raktáron volt. Nekünk szó nélkül el kellett fogadnunk. Hogy milyen volt ez az állomány? Egy-egy könyvtár 200-250 db-os tételekben kapta a könyveket, amelyeket senki nem olvasott. Ezt kellett szétszítani a népkönyvtárak között... Hogy milyen gyenge állomány volt, azt mi panasztunk a legtöbbet...”

Az 1951-1952. évek könyvállományáról —a gyomai könyvtárba érkezett könyveket tételesen jegyző leltárkönyvet átvizsgálása során— az alábbi kép alakult ki bennem:

A könyvek 80 %-a pártcélokat szolgált:

Néhány példa:

Rákosi: A pártról, a pártépítésről	109 pld
Nyikolajeva: Aratás	80 pld.
Solohov: Új barázdát szánt az eke	75 pld.
Öreg munkások a nagy Sztálinról	49 pld
Antonov Szergej: Ahol a csaszuska terem	23 pld.
Tanuljunk a kárpát-ukrajnai kolhoz-parasztoktól	40 pld.
Azsájev: Távol Moszkvától:	80 pld.

Az érkezett könyvek között kb. 10 %-os arányban voltak magyar írók művei, de azok is — bizonyos értelemben — ideológiai célokat szolgáltak:

Néhány példa:

Móra: Mindennapi kenyérünk	31 pld.
József Attila: Csozogi, az öreg suszter	40 pld.
Rideg Sándor: Urak országában	20 pld.
Veres Péter: Három nemzedék	48 pld.
Szabó Pál: Három hét a Szu-ban	80 pld.
Dobozy: Túrkeve	46 pld.

Csak nagyon kevés könyv érkezett pusztán a saját értéke kapcsán— jóindulattal: kb. 10 %. Meg kell jegyezni, hogy ezek a könyvek jóval alacsonyabb példányban érkeztek, mint az előzőek.

Néhány példa:

Vörösmarty Mihály: Válogatott költemények	9 pld.
Petőfi: Az Apostol	4 pld.
Arany János válogatott balladái	6 pld.
Schiller: Ármány és szerelem	1 pld.
Madách: Az ember tragédiája	3 pld.
Homérosz: Odüsszeia	1 pld.
Balázs Béla: Csodálatosságok könyve	1 pld.

A vizsgált időszakban csupán három-négy szívet melengető tételre akadtam:
Vajda János: Válogatott művei 24 példányban, Arany László: Magyar népmesék 23 példányban,
Móricz: Égi madár-ja 84 ! példányban került a gyomai körzeti könyvtárhoz.

Időnként teljes volt a kavalkád. Jókai Mór *Szeretve mind a vérpadig* c. kétkötetes regényéből Békéscsabára 11 első, Gyomára 6 második kötet érkezett. Illés Béla *Honfoglalás* c. könyvéből 20 db. érkezett Gyomára, mindegyik második kötet, ugyanakkor első kötet egy darab sem jött.

1953-ban történt, hogy Cegléd címezéssel érkezett könyves láda Gyomára. — Nem baj, volt a Központ válasza, be kell leltározni. — De ezek szlovák nyelvű könyvek, nálunk pedig nincsenek szlovákok! — Nem baj, ha darabra megvan, leltározzák be nyugodtan a könyveket az elvtársak.

Még 1961-ben is lesújtó véleménye volt Dankó Jánosné Urbancsok Mária könyvtárvezetőnek a könyvtár állományáról. Egy beszámolójából idézek, 1961 X.11: „... a gyomai járási könyvtár állományának az összetétele a legrosszabb, mivel 1944-1955 között ami nem kelt el a könyvesboltokban, mert tartalmilag silány volt, azt mind mi kaptuk meg. Tehát hiába van 21138 kötet könyvünk, ennek kb. 40 %-a olyan, amit nem olvasnak. Nagyon kevés a gyerek- ill. ifjúsági könyvtárunk... hiányoznak egyes műfajok, pl. történelem, életrajz, útleírás ...”

A Népkönyvtári Központon kívül kapott a könyvtár más felsőbb szervektől is könyveket, de ezeket sem olvasta soha senki (Krno: Visszajövök, Struncova: Hledeja najdos); csak néhány év múlva, a törlésnél volt vele bajunk.

Olyan is volt, hogy „kiutaltak” bizonyos könyveket. 1963-as MHSZ-levél: „...*értesítjük az elvtársakat, hogy a könyvtár részére a K-19291.számon kiutalt könyveket feladtuk...*” Eszi, nem eszi...

Ördögi kör volt az is, amikor „fentről” jött a megyének a sok-sok használhatatlan könyv (pl. Belov: A korszerű háború, Dutt: Válságban Nagy-Britannia, Nyekraszov: Fordul a kerék stb); a megye tovább küldte Gyomára, Gyoma tovább küldte a körzetében lévő községeknek. A községi könyvtárak beleltározták, foglalta a helyet a polcon, évek múlva kiselejteztek, újabb szállítás... Bizonyos könyvekből több métert kaptunk.

1954-től találtam nyomát annak, hogy a könyvtárosoknak is volt némi beleszólása saját állománygyarapításába. Először csak a témára, az összegre vonatkozóan kértek: pl.: „*Megrendelek a gyomai Járási Könyvtár részére 331 Ft.- értékű könyvet. Kérünk minél több ifjúsági könyvet.*” Később már a jegyzékeket maguk a könyvtárosok töltötték ki, de azt — jóváhagyásra — be kellett küldeni Békéscsabára. Erre a „tiszteletkörre” kellőképpen figyelmeztették is őket: „*Felhívjuk a könyvtárvezető elvtársak figyelmét, hogy a járási és a városi könyvtárak rendeléseit csak akkor teljesíthetjük, ha azt az illetékes megyei könyvtár láttamozta. Elvtársi üdvözléssel: Könyvtárellátó Osztály.*” A Megyei Könyvtár bele is szólt a rendelésekbe. 1958-ban írták egy körlevélben: „...*Egyáltalán nem megengedhető, hogy Mezőkovácsháza, Szeghalom, Battonya és Békés könyvtárosai a Pizkos Fred c. kiadványt megrendelik.*” A vásárlásba a helyi fenntartó tanács is beleszólt. Gyoma község vb. határozatából, 1960: „...*a könyvtárvezető a mezőgazdasági könyvek vásárlását eszközölje...*” A hatvanas évek elejétől már az volt a rend, hogy „...kéthetente kaptuk az AKV-jegyzéket, melyet több példányos kitöltés után visszaküldtünk [az AKV-hoz], s általában megkaptuk a rendelt példányokat. Itt jegyzem meg, hogy behatárolt összeg volt szépirodalomra, ifjúsági irodalomra, ismeretterjesztő irodalomra, ha jól emlékszem, ez előirt volt.” (Dankó Jánosné visszaemlékezése).

1956 októbere után bizonyos könyveket indexre tettek, amelyeket a könyvtárosoknak selejtezni kellett (?). Merész döntések következménye lehet, hogy —tíz évvel később— jó néhány ilyen

törlésre ítélt könyvvel találkoztam az állományban, sok olvasó örömeire (pl. Déry Tibor néhány könyve).

Sajátos formája volt az állománygyarapításnak ezekben az években, hogy a könyvtárosnak időnként ki kellett látogatnia a MÉH telepre, és a papírhulladékok között „menthető” anyagot kellett keresnie. Az eredményről jelentést kellett küldenie.

Az a rendelkezés is megállítja bennünk egy pillanatra a lélegzetet, miszerint: „*A házak államosítása során nemzeti tulajdonba került könyveket gyűjtsék be a könyvtárosok.*”

Vásárlásra is van — elvértve — példa: vásároltak gyomai magánkönyvtárakból (jegyzőtől, tanítótól), ezek értékes könyvek voltak, pl. az Erdélyi Szépmíves Céh –sorozata. A magányosoktól történt vásárlást jelenteni kellett vagy a Népkönyvtári Központnak, vagy a Megyei Könyvtárnak, ők tételenként elbírálták és véleményezték a vásárlás lehetőségét.

Ezzel együtt, ezzel párhuzamosan számos bizonyítékát találtam annak, hogy komoly erőfeszítéseket tettek az előttünk dolgozó könyvtárosok az értékes állomány beszerzésére. Már 1953-ban megkezdték a kézikönyvtár gyűjtését, ill. elkülönítését. Goncót fordítottak a kézikönyvtári sorozatok hiányzó kötetének pótlására: pl. a Brehm-sorozatot már ezekben az években elkezdték gyűjteni. 1953-as levelekből kérés a Központ felé: „...*Szükségünk van atlaszra, műszaki és egyéb szótárakra, mindenféle történeti jellegű kézikönyvre*

Szeretettel forgattam mindig a régi Jókai –sorozatot. Mint megtudtam, Féja Géza, aki akkoriban Békéscsabán volt könyvtáros, 1955-ben vásárolta az 50 kötetes sorozatot a gyomai könyvtárnak, gondolom, antikváriumából. Köszönjük, ötven év után is köszönjük, Géza bácsi.

A pesti könyvesboltokban szerezték be a gyomai könyvtárosok 1963-ban a *Szöveggyűjtemény* és a *Világirodalmi antológia* c. sorozatok köteteit. Ezt is köszönjük; könyvtárosságom harminc éve alatt megtapasztaltam, hogy igen sok továbbtanulót segítettek ki a kötetek a bajból.

Példa értékűnek tartom, hogy 1963-ban a Móra Kiadó, mielőtt elkészítette a kiadói tervét, megkérdezte a könyvtárosok véleményét a kiadandó könyvekre vonatkozóan. Ez később már nem fordult elő –sajnos.

A folyóiratok mindig fontosak voltak a gyomai könyvtárnak. Már induláskor látható, hogy a „kötelezők” (pl. Csillag) mellett ott az érték is (Tiszatáj, Új Zenei Szemle stb.) 1963-ban már 41 féle folyóirat járt, s az akkor megjelentek közül sok színvonalas lapot olvashattak a gyomaiak: Foto, ITK, Élet és Irodalom, Film, Színház, Muzsika, Könyvtáros, Halászat, MNB, Mfir Rep., Műv. Közölny, Nagyvilág, Tiszatáj, Világirodalmi Figyelő, Kritika, Alföld, Rádiótechnika stb.

Könyvtárközi kölcsönzésnek már 1953-ban találtam nyomát, évente 5-10 alkalommal (pl. Rostand, Balázs Béla műveit kérték)

Már 1953-ban köttettek is. Nagy előny volt, hogy a megyei könyvtárnak évtizedeken keresztül volt könyvkötészet, ahol jutányosan kötöttek a megyei könyvtárai részére. Az elrongálódott és még házilag javítható könyveket a könyvtárosok „restaurálták”, s csak az így rendbe nem hozhatóakat küldték el a Megyei Könyvtárhoz.

A Kner nyomda kiadványait igen korán, már Dankó Jánosné idejében elkezdte gyűjteni a könyvtár. Dankóné visszaemlékezéséből: „A Kner kiadványok gyűjtését is elkezdjük. Ebben segített Kner Ila néni és Kner István egy-két kiadvánnyal, na meg Szerető Elemér Bácsi...” Ez volt a Kner-gyűjtemény alapja.

Olvasószolgálat

A könyvtár este 8-ig volt nyitva, vasárnap délelőtt 8-11 óra között. A járási vb. titkárnak ez sem volt elég; idézek az 1954 VII.8-iki leveléből: „... az esti órákban ne csak 8 óráig, hanem legalább 10 óráig tartózkodjon ott a könyvtáros, tekintettel arra, hogy 8 óra elég korán van...” A Megyei Könyvtár segített: „... a 8 óráig való nyitva tartás a helyes...” –írták le hivatalosan.

A kölcsönzés során írni kellett a kikölcsönzött könyvek adatait: volt egy rovatos, kettéhajtott ún. személyi lap, amelynek fejléce az olvasó adatait tartalmazta, azután a bevonalkázott sorokba be kellett írni a kivitt könyv adatait, s amikor visszahozta az olvasó a könyvet, igazolni kellett a visszahozást, erre is volt rubrika.

Már a kezdetektől kellett tagdíjat fizetni. Kötelező volt, a Megyei Könyvtár határozta meg: felnőtteknek 3 forint, gyerekeknek 1 forint. Nagy volt az érdeklődés a könyvtár iránt —különösen az első időkben—. 1952 április 4 és 24 között 318 olvasó iratkozott be, de később is intenzíven látogatták az intézményt az emberek: 1957-ben 774 olvasója volt a könyvtárnak. A kölcsönzött kötetek számával soha nem voltak megelégedve a felsőbb szervek. A Megyei Könyvtár leveléből, 1956: „...szeretnénk megyei szinten ebben az esztendőben egymillió könyvet kölcsönözni... a gyomai könyvtár átlagforgalmával szemben Gyula kétszer annyi könyvet kölcsönzött...”

Tiszteletre méltó, hogy 1953-ban felmérést végeznek, van-e gyengén látó vagy vak olvasó, hogy számukra speciális eszközöket biztosítsanak. Felfigyeltem arra, hogy már 1955-ben (!) Kepes Ágnessel az élen országos kezdeményezés indul, hogy a gyerekolvasókkal való foglalkozás módszereit kidolgozzák.

Igen örültem a gyomai könyvtárosok egy levelének 1954-ből, az egyik olvasójuknak írták: „...Nemrégiben megtaláltuk a visszahozott könyvtári könyvekben a mellékelt igazolványokat. Igyekszünk azokat a legrövidebb időn belül lakására visszaküldeni. Reméljük, semmi kára nem lett ebből.”

1954-ben a délelőttös könyvtárosok 8-16-ig, a délutánosok 12-20 –ig dolgoztak.

Nem valószínű, hogy unatkoztak. Akinek kedve van, olvassa el a három könyvtáros egyhavi munkáját (1955 január):

- 250 könyvet beletároltunk
- az előző év statisztikáját elkészítettük, majd újrakészítettük [javítani kellett]
- januártól 15-étől könyveket kellett gyűjteni a gyomai tanyavilág részére; 13 intézménybe mentünk el (Hengermalom, Pártbizottság, Vasút, téveszek stb.)
- elkészítettük a munkatervet és a költségvetést 1955-re
- a körzet két könyvtárában elvégeztük a leltárt és segédkeztünk a statisztika elkészítésében
- levezényeltük Szeghalom könyvtáros-váltását (Zsila Gyula-Nagy Julianna)
- természetesen ez idő alatt is folyamatosan végeztük a helyi kölcsönzést.

A kis fekete Erika írógép [nagyon szerettem; ahányszor elromlott, annyiszor újra megjavíttattam] 1952 II.16-ikán került a könyvtárba, száma: 1317897. Ez az egy eszközük volt, semmi más; még az én időmben is sokáig. A papír is nagyon kezdetleges, egyszer már használatos papír volt: félbevágták (!), a hátoldalára írtak, összeragasztották, elküldték. Boríték nem volt.

Körzeti munka

Az új járási könyvtár megnyitásával egyidejűleg bezárt a körzeti könyvtár. A Járási Könyvtár egy ideig kettős —körzeti és helyi— funkcióval működött. Ezt támasztja alá az igazgató, Huszár Rezső egyik levele: „... Békéscsabáról azt az instrukciót kaptuk, hogy járási könyvtár vagyunk, a Népkönyvtári Központtól pedig továbbra is körzeti könyvtári feladatokat kapunk.” [1952. V.22.]

Urbancsok Marika és
(Dawri járomé)
Gyda és Magdi
motorral indulva)
a körzet központjára

1953 VI. 16. Motoros tanfolyam központjára

Dawro' Janovné Urbancsok Mariša igangato'
1956

A körzeti munka nagy mértékben lecsökkent azzal, hogy 1952 májusában a Megyei Könyvtár átvette a sarkadi és a békési, majd ugyanez év júliusában a szarvasi körzetet. Ezután a gyomai Járási Könyvtár a gyomai és a szeghalmi körzettel működött tovább.

A szervezés is további nehézségeket jelentett, egyáltalán a hely megközelítése komoly feladat volt. Ennek a végét még én is elkaptam Telekpuszta, Csudaballa stb. fiókkönyvtárakkal kapcsolatban; én is gyalogoltam, ha szerencsém volt, felvettek lovas kocsira, mentem kerékpárral, úgyhogy nagyon is meg tudom érteni Huszár Rezső jó stílusú, levelét, amelyben aprópénzre váltva olvashatjuk, mit jelentett a körzeti munka 1952 szept. 29-ikén [akkor még Szarvas és környéke a gyomai könyvtárhoz tartozott]: „ — Huszár elvtárs, nézd meg, mi van Szarvas-Középhalmon, nem küldte be a jelentést. Elméletben ez úgy néz ki, hogy odamegyek, megnézem, és jövök vissza a válasszal. A gyakorlatban egészen más a helyzet. Szarvasra utazom, elintézem egyben a szarvasi dolgaimat is. Aztán kerékpárra ülök, és ki Középhalomra, A könyvtáros váratlanul elment; a kulcs a Földszövnél van, hat házzal odébb. Verekedés a kutyákkal, odaérek. A Földszövnél kiderül, hogy a kulcs mégis Takács néninél van, aki tanácstag, és tíz házzal odébb lakik. A tanyavilágban tíz ház hossza... Takács néni éppen a földre készül ki dolgozni, nem ér rá, menjek a könyvtáros családjához, két dülövel odébb. Ismét gyaloglás, verekedés a kutyákkal... Csak a hetvenéves nagypapa van otthon, aki megmagyarázza az utat a mezőre, ahol dolgozik az unoka-könyvtáros. Ismét ki a mezőre. Végre bent vagyunk a könyvtárban, kezdődik a tulajdonképpeni munka. Azután vissza kerékpárral Szarvasra — tíz kilométer — . Ott ki az állomásra, megtudom, hogy Kisszénásra mikor megy a következő vonat, mert hogy onnan se jött be időre a jelentés... Feleségem néha panaszkodik, hogy soha nem vagyok otthon, folyton a könyvtárat bújom, vagy a vidéket járom... A könyvtár, a könyvtári munka annyira beépült az ember életébe, hogy még álmában is a könyvtári feladatokkal foglalkozik... ”

Dankó Jánosné Urbancsok Marika így emlékezik vissza az 1953. év körzeti munkájával kapcsolatos eseményeire: ”1953. júniusában egyhetes motoros tanfolyamra küldtek Budapestre. Hatvanöt könyvtárosnak itt tanították meg a motorozást. Kicsit dicsekszem: mindenben a legjobbnak járó könyvjutalommal és a prémium előtti dicsérő szavakkal jutalmaztak. Szerencsére baj nélkül vezetgettem tíz évig. Mivel csak nekem volt jogosítványom, így szinte minden vidéki utat ill. ügyet én végeztem. Benzinjegyet adtak, de az autóbusz, illetve a vonat költségeit jó ideig nekünk kellett fizetni, mert arra nem kaptunk ellátmányt. Sok esetben a kultúrház valamelyik munkatársát is én vittem Hunyára, Póhalomra stb. Akkor még motoros ruha nem volt, így a vékony lódenkabátom, kasha-nadrágom nem védett a hidegtől, nyögöm is az izületeim, a reumám [fájdalmait azóta is]. Igyekeztünk minden nagyobb létszámú településre fiókkönyvtárakat telepíteni, vagy távoli iskolákat, üzemeket könyvekkel ellátni (téglagyár). Nehéz volt, mert a munkát a [könyvtárosok] társadalmi munkában végezték... Sokat kellett a havi jelentése begyűjtése-összeállítása miatt egy-egy helyre kimenni. [De jártunk más alkalmakkor is.] Vb-ülésekre, leltározni, ünnepi könyvhát alkalmával a kiállítások megszervezésére Gajdács Magdival mi mentünk... Volt olyan is, hogy Kertészszigetre gyalog mentem, mert az útviszonyok ... miatt nem volt közlekedési lehetőség.”

A körzethez tartozó községekben az lett a könyvtáros, aki elvállalta, ill. akit a párt odarendelt. Nem nagyon kapkodtak a könyvtárosság után, különösen dologidőben nem. Rosszak voltak a körülmények is, nem volt fizetés. Egy vidéki könyvtáros leveléből idézek: „... hogy képzelitek, hogy a havi jelentést a saját költségemen küldjem? ... És nekem, mint könyvtárosnak van-e valamennyi fizetés megszabva vagy nincs? Egy másik könyvtáros leveléből megtudjuk, hogy azt az olvasót írta be, aki tüzelőt hozott; meghatározott számú morzsolt csutka volt a tagdíj. Egy újabb levélből: [Csabacsüd, 1952]”...már lassan egy éve, hogy könyvtáros vagyok... ma, amikor demokratikus világban élünk, nem volna szabad megengedni, hogy valaki ingyen dolgozzon! ... Képzeljétek el, hogy lehet egy kölcsönzést levezetni szék és asztal nélkül, de legalább valami lócám volna... és ha ki akarom szolgálni, álljak, és írjak a térdemen... megette a fene...”

Hunyán búza van a könyvtárban!! —írta az 1955. szeptember 5-iki a jelentésében kétségbeesetten a gyomai hálózati könyvtáros. Az történt ugyanis, hogy a hunyai könyvtáros elköltözött vidékre. Arra az időre, amíg másik könyvtárost kerestek, a könyvtár bezárt. S hogy addig se legyen a helyiség kihasználatlanul... Világos.

1952 júniusától 1958-ig már csak két körzettel dolgozott a gyomai járás: a szeghalmi és a gyomai körzettel, ami kb. 20 könyvtári egységet jelentett (nép[községi]- és fiókkönyvtárak). 1956 márciusától a népkönyvtárak megkapták a területükhöz tartozó fiókkönyvtárakat (pl. Endrőd a varjasi fiókkönyvtárat); ezzel ismét könnyebb lett a gyomai könyvtár helyzete. 1958-tól pedig a gyomai járástól levált a szeghalmi járás, ezután csak a gyomai járás könyvtárai tartoztak Gyomához 1966-ig, a gyomai járás megszűnéséig. A távozó szeghalmi járás közel 12 000 könyvet vett át a gyomai könyvtártól (nem kis munka lehetett ennyi könyv szétválasztása). De még ezután is jó ideig Gyomára érkeztek a gyomai járás többi könyvtárának, pl. az endrődi könyvtárnak az új könyvei.

Továbbképzés, ellenőrzés, statisztika

Hogy legalább az alapokat megszerezzék a könyvtárban dolgozók, a Népművelési Központ is, a Megyei Könyvtár is egyre szervezte a továbbképzéseket, de arra se nagyon mentek el az emberek. 1952-ben a gyomai könyvtár 32 tanácselnöknek, 3 téceszelnöknek, 3 ÁG és 5 ÁMG vezetőnek írt levelet [még nem volt fénymásoló!], hogy küldjön könyvtárost vagy -jelöltet egyhetes tanfolyamra. Összesen 4 ember jelentkezett. 1953-ban már keményedett a hangnem: „... a tanácselnök elvtárs személyesen felelős azért, hogy a tanfolyamon egy elvtárs részt vegyen.” Ezekre a tanfolyamokra a szükséges eszközöket — pl. írógép — a körzetből vitték be. „A hűvös időjárásra tekintettel takarót is ajánlatos hozni” — olvassunk az egyik behívóban. Rengeteg gyűlés, értekezlet volt, többnyire vasárnap, hogy a kölcsönzést ne zavarja (!). A 60-as években a Megyei Könyvtár havonta rendezett továbbképzéseket, amelyekre kötelező volt a megjelenés. [Erről a körzeti munkánál már beszéltem.]

Az ötvenes évek statisztikája — az a mostani ember számára szinte hihetetlen. Én még láttam év végi záró körzeti statisztikát ezekből az évekből; nem mértem meg, de olyan 80 cm széles lehetett, lefelé meg — egyszerűen nem volt vége. Gondoljátok meg: több mint 80 könyvtári egység. És mindent több példányban kellett készíteni! Az első időkben havonta kellett a statisztikákat gyártani, a tanyákról is össze kellett szedni, telefon nem volt. És ha nem tudták időre beküldeni, a pártfegyelem ellen vétett a könyvtáros... Mindez csak az ötvenes évek végére enyhült — fokozatosan.

Havonta kellett jelentést küldeni a statisztikai központhoz is, a könyvtári központhoz és a megyei könyvtárhoz. Persze, mindent írógéppel vagy egyszerűen csak kézzel írtak meg, sokszorosító nem volt, eleinte papír se nagyon. Később, néhány év múlva, „csak” negyedévenként kellett elkészíteni ugyanezt. Egy kirívó példa: az ötvenes években a szabadságot járási szinten engedélyezték, a döntésről vb. határozat született, és helyettest jelöltek ki — formálisan.

És hogy milyen szigorúan vették a statisztikákat, arról képet alkothatunk az alábbi egy Népkönyvtári Központ-levelel: „...büntettet követ el és három évig terjedő börtönnel büntethető az, aki ... hamis látszatot keltő statisztikai adatot szolgáltat...”

Munkaterveket kellett gyártani éveset, negyedéveseket, de ezek mellett havonta is le kellett írni az esedékes óra tervezett munkát.

Könyvtáros tanfolyam. Téma: raktári jelzet.

Továbbképzés, 1953, Győrparos.

Balról: Lipták Pál megyei könyvtárigazgató, Lakatosné apulai
könyvtáros, ?, Urbancsik Mária apmai igazgató, Balogh Feri helyesírási
közvetelő, Kovács Mária helyesírási feldolgozó központos, Szesták

Propaganda munka, 1953.
Urbancsok Mária és Balózs Anna

Az ellenőrzések is nagyon gyakoriak voltak. Jött ellenőrizni az országos központ, jött a megye, a járás, a község, a pénzügy, a gazdasági osztály, a Népi Ellenőrzési Bizottság, [NEB] és még sokan mások. Ekkoriban egy kín-vicc is született: Elment a gimnáziumba a NEB. Nagy ellenőrzést rendeztek, jártak, keltek, kérdeztek, bíráltak, aztán, amikor már az igazgatónak elege lett az egészségből, felkínálta a lehetőséget: — A pincét is megmutatom, jó, elvtársak?? — Nem, nem, azt majd máskor, és végre elmentek. — Akkor lettem volna bajban, ha tényleg meg akarták volna nézni — mesélte az igazgató. — Nincs is pincénk... Dankó Jánosné visszaemlékezése összecseng a fentiekkel: ” Rengeteg volt az ellenőrzés minden részről. Egyik illetékes elvtárs látogatása alkalmával — a könyvtárat egyébként soha nem látogató — vezető pártelvtárs a Révai lexikonok láttán örömmel felkiáltott: — Jé, itt Révai elvtárs összes műve megvan! Ezt a Révai nagylexikon sorozatra mondta.”

Rendezvények

1960 előtt a Központ vagy a megye határozta meg, milyen rendezvényeket kell az egyes településen megszervezni. Pl. a gyomai könyvtár megkapta az utasítást levélben, hogy 1951 decemberében Nyikolajeva: Aratás c. könyvét mutassa be egy helyi előadó. Egy másik levélben azt az utasítást közölte a központ, hogy 1953. II.23-ikén helyi előadó közreműködésével kell a Vörös Hadsereget népszerűsítő könyvekről előadást tartani Gyomán. Ezeket az előadásokat meg kellett tartani a könyvtárban, vagy állami gazdaságok központjaiban, MNDSZ-ekben, brigádvezető iskolákon, traktoros tanfolyamokon, a DISZ-nél, vagy az említett helyeken mindenhol. A könyvtáros szerzett előadót, ha tudott, és közönséget, ha tudott. Ha nem tudott, akkor is azt jelentette, hogy minden rendben volt. Minden rendezvényhez könyvkiállítást kellett kapcsolni, amelyhez a megye megküldte a jegyzéket. 1956-ban már a Megyei Könyvtár „lazított”: „...könyvjegyzéket nem küldünk, nem akarjuk az elvtársak kezét megkötni.” A beszámolóknak a teljes sikerről kellett szólni. [1952, egy környékbeli kisközség jelentése] : „ A Rákosi könyvsorozatnak volt a legnagyobb sikere. Boldog mosollyal vette kezébe több olvasóm a Rákosi per c. könyvet.” [Nem derül ki, hogy a könyvnek vagy a pernek örült az olvasó...] Elvértve előfordult őszinte hangú beszámoló is, igaz, ez kissé rövidre sikerült: „Közlöm veletek, hogy könyvkiállítást nem rendeztem, nem értem rá.”

A mai kor emberének már furcsa, hogy sajtóellenőrzés is volt. A plakátok kéziratát az illetékes Járási Tanács sajtóellenőréhez kellett leadni, az láttamozta, s csak azután lehetett a szöveget leadni a nyomdába.

A könyvtárak azért igyekeztek *mást* is „észben tartani és tartatni”, pl. 1952-ben, Malenkov elvtárs 50. és Rákosi elvtárs 60. születésnapja *mellett* megemlékeztek Juhász Gyula halálának 15., és Victor Hugó születésének 150. évfordulójáról is. 1956-ban indult a József Attila-olvasómozgalom, 1957-ben megemlékeztek Arany János halálának 75. évfordulójáról, 1959-ben Ady halálának 75. évfordulójáról, Móra halálának 25. évfordulójáról, Móricz Zsigmond születési évfordulójáról.

Jó néhány olyan rendezvény is volt, amely ma is megállná a helyét Ilyen volt az az Ünnepi Könyvheti rendezvény-sorozat, amit Urbancsok Mária szervezett 1954-ben :

Irodalmi est, téma: Veres Péter

Mesedélután

Diavetítés: Jókai élete, Gorkij élete

Felolvasás Heltai Jenő elbeszéléseiből

Szavalóverseny

Előadás: Az új magyar irodalom alakjai, előadó: Darvas Tibor gyomai tanár.

A könyvhét egész ideje alatt a könyvtárban könyvadás volt.

"Nagyon szerkesztés, művészes elvárásokkal" - írja Manira.

Dawid Jaiszoni Manira egy elvárásával (Eszter Manira), 1956.

"Életem legnebb, legboldogabb, gondtalan évei voltak ezek -
1953-1959-ig. Ez volt a fiatalságom." Dawid Jaiszoni Manira

Példa értékű lehetett az az irodalmi rendezvény is, szintén 1954-ből, amelynek címe: A legszebb magyar versek estje. Belépőjegy: az éves tagdíj kétszerese. Utána bál, tombola. Műsor: Balassitól Adyig. Verseket mondtak a szolnoki Szigligeti Színház színészei, összekötő szöveget mondott: Féja Géza. [Sajnálom, hogy csak most, nyugdíjasként szereztem az ötletéről tudomást, szívesen megszerveztem ugyanezt.]

Dankó Jánosné visszaemlékezéséből:

„Író-olvasó találkozókot szerveztünk. Járt nálunk Tímár Máté —erről van egy féltve őrzött fotóm is—..., Végh Antal, Gergely Márta (ő nálunk lakott, ott is aludt), Szakonyi Károly, Baranyi Ferenc. Volt nálunk Parisák Mihály is. Neves újságírók jelkente meg... az egyik ... [jóízűen megebédelt] az édesanyám főzte grenadinmarsból ő is, a sofőrje is, a nevére már nem emlékszem.

Tartottunk irodalmi esteket is, pl. Móra Ferencről. Ezeket a rendezvényeket komoly előkészületek előzték meg.

Könyvkiállításokat rendeztünk minden jelentősebb alkalommal: Ünnepi Könyvhét, egy-egy író születésnapja alkalmából, vagy csupán a megjelenő új könyvekből. Így utólag egy kicsit primitívnek tűnik, de szerették és igényelték az olvasók. Primitív volta az utcára kitűzött könyvborító is, de jó célt szolgált.

Nagyon tartalmas, baráti, emberi kapcsolatok alakultak ki az olvasó jelentős részével. Sokan megosztották velünk gondjaikat. Ismerve érdeklődési körüket, félretettünk nekik egy-egy könyvet. Volt egy kívánságfüzetünk, abba jegyeztük fel az olvasó kérést, amelyeket vagy a helyi anyagból, vagy könyvtárközi kölcsönzés útján teljesítettünk. Volt egy nagy alakú művészeti témájú könyv, ezt előszeretettel elfelejtették visszahozni...

Nagyon sok kedves, hűséges olvasónk volt! Hogy csak párat említsek: Puskás László, Simó Laci, de sorolhatnám vég nélkül. Szívesen emlékszem egy idősebb tanyai olvasónkra — a nevét már elfelejtettem— , aki ámulatba ejtett bennünket a könyvekből nyert tudásával. Vártuk a hetenkénti vele való találkozást, az elbeszélgetéseket, szerettük hallgatni.

Életem legszebb, legboldogabb, gondtalan éveit ezek — 1953-1959-ig. Ez volt a fiatalságom. ” — írja Dankóné Marika.

Hősök útja 47.

Járási könyvtár

Az új járási könyvtár csupán néhány évig működhetett a Kossuth u. 11. sz., épületben. Megvárták, míg berendezkedik, az olvasók megszokják, és máris költözködhett, mert az épületet az új járási párttitkár kiszemelte magának lakás céljából. A könyvtárosok igyekeztek ezt megakadályozni — persze, sikertelenül. Kétségbeesett —és igen harcias— levelet írtak a Szabad Nép szerkesztőségének [1955. X.7.]: „...Egy szép napon megjelentek a Járási Tanács szervei részéről az elvtársak és ránk sem hederítve felmérték a könyvtárat, azután kijelentették, hogy elég lesz a könyvtárnak az épület fele, a másik feléből lakást csinálnak. Hivatkoztunk arra, hogy a könyvtár szakadatlanul fejlődő intézmény, nemhogy elvenni, de hozzáadni, bővíteni kellene, másként a működése megbénul. Minden erőnkkel védtük a könyvtárat, és ez azt eredményezte, hogy a könyvtár vezetőjének azt mondták, fegyelmi elé állítják, sőt, elbocsátják, ha nem nyugszik bele az elvételbe. Gyoma meglenne könyvtár nélkül is — ez volt az álláspontjuk. Nagyon fájt ez nekünk, mert éppen onnan ért bennünket a könyvtár működését illetően megrövidítés, ahonnan

Gajdi, Cöfke, Urbanessli Manka, 1956 11.29.

(Gajdi's Magdolna, Schätfer Manka, Dawle Janisni)

(leind 15. tag 1-2. herendis)

Putnoki Elemérné Babus (áll) ifjúsági körvezetés
Dawróné Maura (ül) Anival, a Babus kíséretével.

kulturális munkánk támogatását vártuk. Éppen a járási párttitkár elvtársnak, akit ideköltöztetnek, kellett volna az ilyen lakásszerzési módszer ellen, amely a kulturális munka rovására történik, tiltakoznia... Nagyon szeretjük könyvtárunkat, s nagyon szereti az az 1200-1300 olvasó is, aki ide jár... Mindnyájunknak fájna, ha megcsonkítanák. Urbancsok Mária könyvtárvezető, Gajdács Magdolna szervező, Schäffer Mária könyvtáros.” Az ellenállással mit sem törődve, a Járási Tanács nemhogy megcsonkította, de egyenesen áthelyezte a könyvtárat egy felháborítóan méltatlan helyre: a Hősök u. 47.sz. épület alagsorába azzal az indokkal, hogy ez lakásnak úgysem jó, mert nedves, de könyvtárnak megfelelő. Ráadásul az alapterületet több mint a felére csökkentették. A költözésről így számol be Marika, a könyvtárvezető: „Az alagsorba úgy tudtuk levinni a polcokat, hogy előbb szétvertük, mert nem fért be az alacsony ajtókon.”

A könyvtárosok tiltakozása végül valamivel jobb elhelyezést eredményezett: rövidesen felköltözhetek ugyanennek az épületnek az emeleti részébe, az ún. úri kaszinó helyére, két terembe. Itt is jóval kisebb volt az alapterület a Kossuth útinál, de legalább szárazak és világosak voltak a termek. A könyvtárvezető beszámolójából, 1962: „Nincs egy olvasóterem, nincs raktár. Van egy kölcsönző, a másik helység hálózati raktár, melyben közel 8000 kötet könyv van elhelyezve. Széntüzelés van, fűteni nem lehet rendesen egyik helyiséget sem, rossz a kémény, nagy a füst... A gyermekkönyvek egy oldalfalon vannak elhelyezve, amely előtt szó szerint tolonganak a gyerekek” Víz nem volt, a könyvtárosok a szomszédos iskola wc-jét használták. Bár szakmai szempontból helytelen, de javított az elhelyezési gondokon, hogy 1962-ben a gyerekkönyveket külön épületben — a Művelődési Házban — helyezték el.

Putnoki Elemérné gyermek-könyvtáros visszaemlékezése alapján tudunk a gyerekrészleg működéséről. A könyvtár kb. 2000 gyerekkönyvvel működött. Nyitva tartás: hétfő, szerda, péntek: 13-17 óra között, kedd, csütörtök és szombat: 13-15 óra között. Az állomány főleg szépirodalomból állt, nagyon kevés volt a szakirodalom (kb. 5 %), és néhány kötet kötelező irodalom. A könyvek tartalmát színcikkal jelölték (fantasztikus, történelmi, lányregény stb.). Járattott gyerekfolyóiratot is a könyvtár. Eleinte diafilmet is kölcsönöztek, de ez később nem vált be. A könyvtár takarítását, fűtését, világítását a Művelődési Ház fizette. Hetente két délután játékdélután volt, ezeket a foglalkozásokat a gyerekek nagyon szerették. A könyvtárnak sok törzs-olvasója volt, pl. Fásy Ádám, a Csapó-lányok, Bíró Gizike – a két utóbbi (Csapó Klára és Bíró Gizella) később egy rövid ideig dolgozott is a könyvtárban.

Később javultak a körülmények. Kapott egy táv-raktárat is az intézmény (Kossuth u. 1., az emeleten egy kis szobát), elvihették a körzeti anyagot, ami addig az olvasóteremben dísztelenkedett — kb. 2000 db könyv —. Modern, világos polcokat vásárolhattak, így a szűkös helyen is ki tudtak alakítani egy szép olvasótermet és egy kölcsönzőt. Adatok: kölcsönző: 55 m², olvasóterem: 55 m², polcfolyóméter: 175 m, helyben olvasási lehetőség: 14 fő. A helyszűke mellett nagy hátránya volt ennek az épületnek még, hogy az emeleten volt, és az idős olvasók a sok lépcsőt nem szerették. Sokszor zajos is volt a könyvtár, mert az olvasóterem fala közös volt az iskola tornatermének falával; délelőttönként igen nagy kiabálás, labdadobálás volt, ami zavarta az olvasókat.

Az 1960-as évek szakmai munkájáról Dankóné Marika visszaemlékezéseiből kapunk betekintést.

Létszám:

„Sajnos, a Hősök úti átköltözésünk után minden olyan más lett — írja Dankóné Marika—. Ez nem csupán a mostoha körülményeknek tudható be, hanem sok minden másnak is. Rengeteget fagyoskodtunk! Különösen az új helyen [Hősök útja 47.], ahol a kémény huzatrendszere javíthatatlan volt, a helyiség magon magas, s a cserépkályha kicsi. Olyan rosszul fűtött, hogy rá lehetett ülni. Legtöbbször télikabátban ültünk. Az olvasók is fáztak, megoldást sehogy nem

Génes Ilona (Nemes Gyuláné), 1956-60!
Hősök útja 47.

találtunk. A megvásárolt szenet mi lapátoltuk le a pincébe, mert arra sem volt pénz. Gajdi [Gajdács Magdolna] a szegedi egyetem magyar-olasz szakos hallgatója lett, Cöfke [Schäffer Mária] férjhez ment, Gémes Ilona került a helyébe, illetve Varga Gyuláné Kati... Nem voltak személyi ellentétek, csupán a régi hangulat már nem volt sehol. Igaz, én is változtam: férj, gyerekek, egyetem. Sok-sok probléma a vidékre járással...”

1965-ben Dankó Jánosné elment tanítani a gyomai I. sz. Általános Iskolához, és én kerültem a helyébe.

.....

Úgy ítélem meg, hogy az 1966-1983 közötti, csaknem húsz év a gyomai könyvtár életének csendes, igen nyugalmas időszaka volt. Nem volt hálózati munka, úgyhogy teljes figyelemmel fordulhattunk a belső szakmai tennivalóink felé. Bár jó ideig csak két fő dolgozott a könyvtárban, de mindketten felsőfokú szakmai végzettséget szereztünk, úgyhogy ezekben az években sikerült megalapozni a könyvtár szakmai hátterét.

1966-ban megszüntették a gyomai járást. Dévaványát és Ecsegfalvát a szeghalmi járáshoz, Gyomát, Endrődöt és Hunyát pedig a szarvasi járáshoz csatolták. Gyomán megszüntették a járási hivatalt, a járásbírósgot és az egyéb járási szerveket, így a könyvtár járási funkcióját is.

Érzékenyen érintette a könyvtárat, hogy Gémes Ilona olvasószolgálatos könyvtárost az átszervezés kapcsán elbocsátották. Két egész, és egy fél létszámunk volt akkor, úgyhogy ebből egy egész létszám megvonása azt jelentette, hogy egyedül voltam egész műszakos, és Varga Gyuláné fél műszakban dolgozott a könyvtárban.

Abban az évben kezdtem el az ELTE magyar-könyvtár szakán tanulni, és ez így nagyon nehéz volt. Minden nap este 7-ig voltunk nyitva, szombaton is, a szabadságom éppen csak a havi konzultációkra volt elég [akkoriban még nem járt szabadság a konzultációkra, sem a szakdolgozat elkészítésére]. Végül a tanács segített: Varga Gyuláné Katit 4 órás állásából 8 órára emelte. A következő évben Kati is elkezdett a Debreceni Tanítóképző népművelő-könyvtár szakán tanulni; én sürgettem, hiszen nekem is fontos volt, hogy a munkatársamnak meglegyen a szakképesítése. 1971-ben, ill. 1972-ben végeztünk. Sok nehéz napunk volt, de végül megszereztük a munkához szükséges végzettséget. Éveken át ketten dolgozunk a gyomai könyvtárban. Ketten készítettük el, ketten szerkesztettük meg a katalógust, gépeltük meg a több tízezer cédulát a kis Erika írógépen. Sok gondunk, sok vitánk volt, de mindez semmit nem változtat a megállapításon: a gyomai könyvtár szakmai alapjait együtt teremtettük meg.

Putnoki Elemérné Babus fél műszakban többnyire az ifjúsági könyvtárban dolgozott, és 1973-ban elkerült tőlünk. Ekkor —egész műszakra— odahelyezték a tanács egyik dolgozójának frissen leérettségizett gyermekét, Herzberger Tibort.

Daurė Jankovė ir Geimės Dlovua, 1956-58?
Hėšėk utja 47

Kossuth u.7.

Községi Könyvtár

A Kossuth u.7.sz. épületben eltöltött időről két lényeges dolog jut az eszembe:

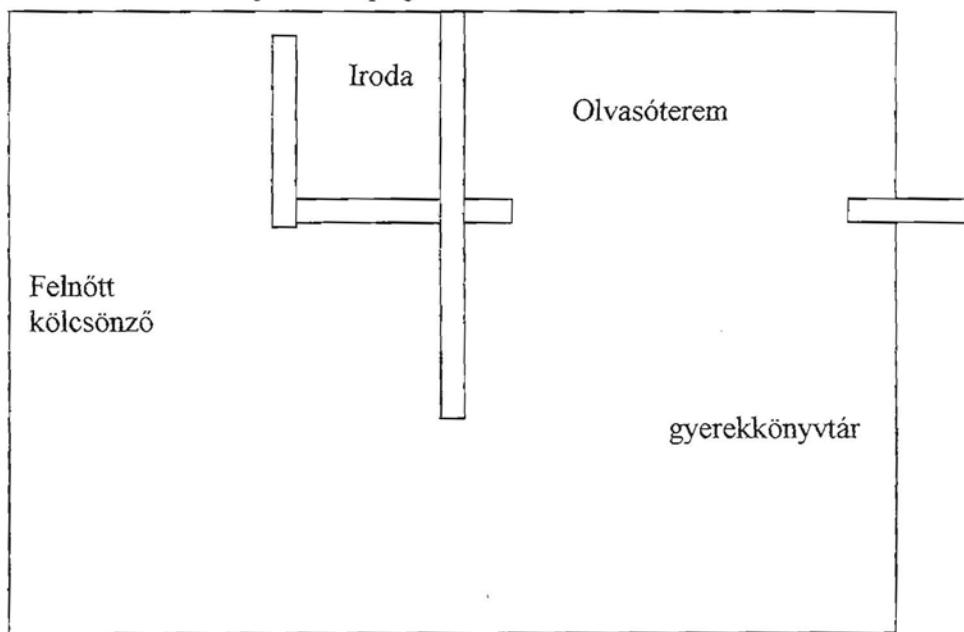
- rendszeressé vált az iskolás csoportok könyvtárlátogatása;
- elkészült a könyvtár katalógusrendszere, amit megelőzött az állomány megtisztítása.

Hogyan kerültünk a Hősök útról vissza a Kossuth útra?

Egyszer csak elkezdtek mondogatni a tanácsnál, hogy mivel baj van az óvodával is, a könyvtárral is, két legyet egy csapásra, helyezzük el mindkettőt a Kossuth u 7.sz. épületben. A könyvtárosokat semmilyen módon nem vonták be a döntésbe, az épületről a fenntartó döntött. Nem is azt vártuk, hogy mi döntsünk, de legalább véleményt kértek volna. Igen nedves épület volt, amivel nem törődött senki. A falakat nem szigetelték; már a beköltözéskor látható volt a vizesedés.

A könyvtár 1969. decemberében költözött a Kossuth u 7.sz. alatti épület keleti felébe; a nyugati részen óvodát alakítottak ki. Az épület korábban Máday Aladár tulajdonában volt és gyógyszertárként működött.

A Kossuth u 7.sz. alatti könyvtár alaprajza:

Végül is a könyvtárnak jobb helye volt ott, mint a Hősök úton. Földszint volt, járdás oldalban, tágasabb volt a tér, nagyobb a hely. A vizesedés a hátsó (északi fekvésű) helyiségeket támadta, a kölcsönző rész viszonylag száraz volt.

A gyerekek is, a felnőtt olvasóink is szerették az új könyvtárat. Központi helyen volt: útban a piac felé, arra voltak az üzletek is, a tanács is, az iskolák is. Sokan átjártak a szomszédos Kner nyomdából a könyvtárba. Jó volt, hogy a szomszédban volt a Művelődési Ház, sokan át-átjöttek, vagy tőlünk átmentek egy-egy rendezvényre.

170 m² alapterület állt rendelkezésünkre. Visszahozhattuk a gyerekkönyvtárat, raktárat alakíthattunk ki, volt irodánk, felnőtt kölcsönző és olvasóterem. Szép zöld, padkás csempekályhakkal tüzeltünk, amelyek —több-kevesebb rendszerességgel— felütötték a fejüket [=kipukkadt a tetejük], olyankor a korom és a füst szétáradt az egész könyvtárban. 1974 után

vásárolhattunk olajkályhákat, ami akkor a legkorszerűbb volt Gyomán, ennek ellenére, azok is felfelökték a tetejüket.

Egy tragikomikus esemény mindig felötlik bennem, valahányszor a Kossuth úti könyvtár eszembe jut. Hátul a folyosón volt a raktár, oda tettük az igen nehéz, ősrégi, sötétbarna, üvegezett szekrényeinket. Sike Gáborné volt a takarítónő, hátul takarított. Egyszer csak óriási robbanás és puffanás, kirohantam. A hatalmas, három részes szekrény a folyosó közepére zuhant, Sikéné sehol —Eszterke! Eszterke! Válasz nem jött sehonnan. Amikor megrugdostam a szekrény oldalát, egy elhaló hangot hallottam a szekrény alól: —Itt vagyok... És képzeljétek; honnan, honnan nem, hirtelen lett annyi erőm, hogy egymagam megemeltem a szekrényt, és Eszterke — üvegszilánkokkal jócskán megrakottan— gyorsan kimászott alóla. Szerencsére, mert abban a pillanatban már le is ejtettem a szekrényt. A baleset úgy történt, hogy Sikéné — mivel takarítani akarta a szekrényt—ráállt az aljára, belekapaszkodott, és magára rántotta. Aztán, amilyen gyorsan lehetett, megszabadultam attól a szekrénytől.

Dokumentumok

Ekkoriban már folyamatosan növekedett a könyvállomány.

1962: 12186 db könyv
1968: 17353 ”
1971: 19900 ”

Lakosonkénti mutató: 1966-ban 1,4 könyv/lakos, 1969-ben 1,6 könyv/ lakos, 1971-ben 1,8 könyv/lakos. Ezekben az években többé-kevésbé megvolt a pénzünk az új könyvek megvásárlására, de olyan sok tartalmilag elavult könyvet töröltünk évente, hogy maga az állomány szám szerint nem sokat emelkedett. Viszont egyre tisztult. Sokat jelentett, hogy ebben a helyiségben már volt saját raktárunk, s ha szükség volt rá, az ott lévő könyveket is be tudtuk kapcsolni a kölcsönzésbe.

A nyomda is segítette a könyvtárat: minden megjelenő kötetéből kaptunk egy példányt, amihez rendszeresen gyűjtöttünk '45 előtti kiadványokat az antikváriumokból. Így szépen gyarapodott a Kner-gyűjteményünk.

1957-ben 506 db diafilm volt, de ezeknek közel fele tartalmilag elavult címen törlésre került (pl. Rákosi élete c. diafilmből 15 példányt töröltek). 1960-ban 335 db. diafilmmel rendelkezett a könyvtár.

1971-ben is már szép volt a folyóirat-állományunk: 68 folyóirat járt a könyvtárnak, amit minden évben emelni tudtunk: 1977-ben 89 folyóiratot rendelhattunk meg.

Olvasószolgálat

	Olvasó:	Kölcsönzött kötet:
1954-ben:	1311	33352
1959-ben:	1137	?
1960-ban:	1292	44859
1962-ben:	1027	45237
1968-ban:	1689	48199
1971-ben	1707	(mindig több)
1977-ben:	1865	

Emeltük az adatokat, mert emelni kellett. Mindig megkövetelték, hogy növeljük olvasóink számát. Nagy hangsúlyt kellett fentetni az ún. propaganda munkára, amely a könyvtár szolgáltatásait ismertette a lakosság felé. Újságcikkek, hirdető tábla, üzemek felé propaganda, hangos bemondó stb. Olvasó térképet is kellett készíteni; ez abból állt, hogy egy füzetbe felírtuk Gyom összes utcáját, annak valamennyi házszámát, és ebbe bejegyeztük, honnan járnak olvasók a könyvtárba. A „fehér foltokat” személyesen bejártuk, vagy gyerekeket küldtünk agítani. Ún. „könyvtári tanács”-ot is kellett [volna] alakítani: az olvasók és a könyvtárosok együttes munkájának adta volna ez a tanács a keretet, „aktívák” lettek volna, akik segítenek pl. egy-egy rendezvény megszervezésében vagy más alkalmakkor. De ez a fórum túl labilis volt ahhoz, hogy a munkájukra komolyan lehessen számítani.

Nyitva tartás: 1952-1964 között: 8-12 1-8-ig
1964 -tól : 8-12 2-7-ig
1973-tól : 8-12 2-6-ig

A szabadpolcos kölcsönzést 1960. decemberében vezették be Gyomán. 1966-tól tértünk át a kölcsönző tasakos –színcsikos kölcsönzésre.

1965 előtt diafilmeket is kölcsönöztek. Az 50-es években volt jelentősége a mese-diafilmeknek; akkoriban sok gyereknek volt vetítője, és szívesen kölcsönöztek hozzá diafilmeket [a mostani a video-filmekhez hasonlóan]. A könyvtáraknak ez sok kárt okozott: nagyon hamar szakadtak a diafilmek, és hiába akartuk volna megfizettetni az árát, nem volt még akkor a gyerekeknek pénzük. A diafilm szolgáltatás a televízió elterjedésével megszűnt.

1971-ben 57 alkalommal bonyolítottunk le könyvtárközi kölcsönzést, 1973-ban 75 alkalommal.

Katalógus

A gyomai könyvtárban a katalógizálási munkálatok a hatvanas évek elején kezdődtek meg. A katalógusépítést a törlés és a raktári lapok rendezése előzte meg.

Első lépésként az állományt hűen tükröző raktári katalógusra van szükség, amelyen jelöljük a tudnivalókat. Ennek elkészítésére a gyomai könyvtárnál csak 1960 után kerülhetett sor.

A könyvtár körzeti könyvtárnak indult, és járási könyvtárként is maradtak körzeti feladatai. Ez az időszakban —kb. 1960-ig— a be-, ki-, és átletározás, és a nagy törlések időszaka volt: a Budapestről érkezett könyveket itt leltározták be, és innen küldték szét a körzet minden falusi könyvtárának. A békési, a sarkadi és a szarvasi körzet leválasztásakor a raktári lapok keveredtek (az első időkben nem is raktári, hanem letéti lapok voltak). Találtam utalást arra, hogy a gyomai és a békéscsabai raktári lapok is keveredtek, időnként a könyvekhez kellett igazítani a lapokat. Ugyanez történt a szeghalmi körzet leválasztása során is: törölni is csak akkor lehetett a leválasztott 12 000 kötet könyvet, amikor a fogadó könyvtár beleltározta azokat.

Természetesen a könyveknek ezt a követhetetlen ide-oda vándorlását a könyvtárosok állandóan próbálták követni. Néhány erre utaló feljegyzés, az első 1953-ból: „*Külön rendezzük a helyi forgalmat szolgáló könyvanyag letélapjait... tizedes szakrendbe... eddig ugyanis leltári számok növekvő sorrendjében voltak... ezzel egyidejűleg lefektetjük a helyi forgalmat szolgáló katalógust...*” Hogy ez a szép elképzelés csak terv maradt, a következő feljegyzések bizonyítják 1955-ből: „... *jelenleg a raktári katalógus az anyag 30-40 %-át öleli fel.*”; feljegyzés, 1956 június: „...*a raktári katalógus nem tükrözi a változásokat, ezért ismét szükségessé vált az átvizsgálás...*”; feljegyzés, 1957-ből: „...*nagyon sok könyv raktári lapja hiányzik, több ezer, visszamenőleg 1952-ig meg kell csinálni...*”. A későbbi feljegyzésekből kiderült, hogy tizezernél is több raktári lapot kellett pótolni. Ezek a raktári lapok ugyan elkészültek, és legalább a

leltározáshoz jók voltak, viszont — a hiányzó adatok miatt— arra nem voltak alkalmasak, hogy egy katalógus alapdokumentumaivá váljanak. Egy 1958-as feljegyzésből az ismételt egyeztetés szándékát látjuk: „... a raktári lapok raktári rendben voltak, most leltári szám szerint rakjuk, a hiányt kiszedjük, egyeztetjük a címléltárkönyvvel.”

A raktári katalógus teljes körű rendezésére végül is 1962-ben került sor. A raktári lapokat leegyeztették a címléltárkönyvekkel: megsemmisítették a már törölt könyvek raktári lapjait, illetve pótolták a hiányzó raktári lapokat. Amikor a raktári lapok —a mennyiséget illetően—az állományt reálisan tükrözték, alkalmassá váltak a továbblépésre is. 1965-ben, amikor én a könyvtárhoz kerültem, már ilyen leegyeztetett raktári lapokat találtam a fiókokban.

Ugyanakkor rendszeres és igen nagy mennyiségű törlés folyt a könyvtárban. Feljegyzés 1955 novemberében: „A népkönyvtárakból beérkezett jegyzékek alapján töröljük a függetlenül kiadott könyveket.” Feljegyzés 1956 augusztusból: „Töröljük a „bevonandó” könyveket [a párt által tartalmilag károsnak ítélt könyveket], töröljük a vidéki könyvtáraknak átadott könyveket, töröljük a hiányt, töröljük a megrongálódott könyveket. A hálózatiakat a címléltárkönyvben H-val jelöljük...”

A törlés, később is, maga volt a tragikomédia; az év végi statisztikánál mindig a libikóka nevű játék jutott az eszembe; végül is jogosan, hiszen az állomány egyensúlyban tartása volt a cél. Rengeteg volt a tartalmilag elavult könyv: 1965-ben a Megyei Könyvtár 900 db. könyvet ítélt elavultnak, de mi ennél is többről tudtunk. Ezeket a használhatatlan könyveket ki kellett vonni az állományból, hiszen a katalógushoz fogtunk, és semmi értelme nem volt feldolgozni: felesleges munka lett volna, és ártott is volna a tájékoztatásnak. Mint ahogy a kutya rázza le magáról a vizet, úgy igyekeztünk mi is megszabadulni az 50-es évek sematikus kiadványaitól. Szóval, selejteztünk, selejteztünk. De az is elvárás volt, hogy megfeleljünk a lakosonkénti x mennyiségű könyvnek — már nem emlékszem a százalékra, talán 2,5 könyv /lakos... Ha ez nem volt meg, akkor jött a szegény, mi voltunk a megyében az utolsók. Persze, az ideális az lett volna, ha ugyanakkor vásárolhatunk megfelelő mennyiségű új könyvet. Akkor mentem sírni a tanácshoz, mutogattam a statisztikát, hogy nekünk van a legkevesebb könyvünk a megyében. —Pénz, az sajnos, nincs... —Nem kellett volna annyit selejtezni, most több könyvük lenne!— mondták a tanácsnál.

A selejtezések után második lépésként az összes raktári lapot (betűrendes és szak) egy egységes betűrendbe kellett rakni. Ennek több oka volt: egyrészt, mert a sok rossz raktári jelzet nem, volt alkalmas besorolási adatnak; gyakran előfordult, hogy ugyanannak a könyvnek egy új csomag érkezésekor más volt a raktári jelzete [példáiba: M 32~ T 98]; másrészt a több kiadást megért könyveknek is gyakran eltérőek voltak a raktári jelzetei. Már jó ideje —1954-től— érkeztek a Könyvtárellátótól katalóguslapok, amelyeket szerző szerinti betűrendben tárolt a könyvtár. (Persze, ezek a lapok még a régi címléírással készültek.) Ezeknek a katalóguslapoknak a raktári laphoz való hozzágyűjtése is csak a szerzőség szerint volt lehetséges.

Nagyon fontos a jó raktári lap, amelyen minden adat megvan. Nem ritkán katalóguslapot neveztünk ki raktári lapnak a pontos címléírási adatok, a számszámok miatt.

Harmadik lépésként került sor arra, hogy egy-egy raktári lap mögé hozzágyűjtöttük a megfelelő számú katalóguscédulákat. Egyrészt a könyvtár saját lapjaiból, másrészt a járás más könyvtárainál fölöslegessé vált lapjaiból, harmadrészt —ha nem volt sehol— mi gépeltük meg a szükséges mennyiséget. Szép összefogást tapasztaltam a szarvasi járásban: az idetartozó könyvtárak Tusjak Györgyné könyvtárigazgató irányítása mellett a járás könyvtárainál összegyűlt katalóguscédulákat egyesítették, kivitték a könyvtárakhoz, és mindenhol otthagyták azokat a lapokat, amelyekre a raktári lap alapján szüksége lehetett a könyvtárnak a katalógushoz. Ez nagyon megkönnyítette a munkánkat, de még így is több tízezer katalóguscédulát kellett

gépelnünk Erikával. 1968-ban például 15 000 üres katalóguscédulát rendeltünk a Könyvtárellátónál, ezt mind magunk gépeltük meg. Sokszorosítónk nem volt, annyit tudtunk segíteni magunkon, hogy két lapot gépeltünk egyszerre kis indigóval, de ezt nem szerettük, mert csúnya volt és hamar elmázolódott a lapon a szöveg.

Ezután következett a megszerkesztés. Nagyon szép és nagyon nehéz munka volt, én szerettem. 1969-ben már a 700-as szaknál jártunk, 1970-re már a katalógusunk megtöltött egy 7x8 fiókos szekrényt. 1971. év végén jelentettük először, hogy kész van a betűrendes és a szakkatalógusunk. Igazán nagy élmény volt látni, amikor téma szerint először összeállt a könyvtár könyvállománya. (Emlékszem, mennyit nézegettem, ahogy a (73)-as földrajzi alosztás alkalmazásával kezdett kiválni az angol nyelvű szépirodalomból az amerikai irodalom.)

És, persze, a hiányos is kiderült...Így, utólag már tudom, hogy mindjárt az elején hibát követtem el: nem voltam következetes a feltárás mélységét illetően. Evek múlva ennek nem volt jelentősége, mert az a mechanizmus alakult ki, hogy minden számot figyelembe veszünk, amit a cédula felsorol. Ez nem jó, de legalább következetes dolog. Egy másik nagy hibát is elkövettem: a kezdet kezdetén el kellett volna készítenem a házi szabályzatot, de csak évekkel később jöttem rá ennek fontosságára. A következetlenség a legnagyobb hiba a katalógusban.

El kell mondanom, hogy nagyon sok segítséget kaptam Kovács Máriától, a Megyei Könyvtár dolgozójától. Szerettem megkérdezni őket, mert segítőkészek voltak, másrészt, ők voltak a katalógus ellenőrei is... Később, amikor már a gimnáziumban tanítottam a könyvtárkezelői ismereteket, nekem is tudnom kellett mindent a legapróbb részletekig.

Igen bosszantóak voltak a Központ következetlenségei. Még kész se volt a katalógusunk, máris módosítani kellett. 1970-től át kellett írni az addig kiemelt 300-as szakot (3KP, 3KSZM stb.) a hozzátartozó katalógusszámokkal. Ez volt a rekatalógizálás... álmomba se jöjjön elő.

Elkezdjük rendelni a recenziós katalógust, ami akkor fontosnak látszott. Én, magyar szakos lévén, sok időt fordítottam arra, hogy ha valamelyik tanuló egy konkrét vers elemzését kereste, akkor az irodalmi tanulmányokat mind végignéztem. A recenziós katalógus segített azzal, hogy feltárta a tanulmánykötetek tartalmát. Eleinte csak azokat a cédulákat soroltuk be, amelyekhez a könyv is rendelkezésre állt könyvtárunkban. Később mechanikussá vált az érkező cédulák besorolása; ennél fogva fölöslegesen felduzzadt és értelmetlenné vált maga a katalógus, hiszen a legtöbbjéhez nem volt könyv.

Már szóltam arról, hogy amikor a Kossuth u.7-be átköltöztünk, nagyon meg növekedett ifjú olvasóink száma. Szívesen készítettünk nekik ifjúsági katalógust. A könyvtár teljes katalógusában benne volt az ifjúsági állomány is, de ezen kívül, ezzel párhuzamosan gépelgettük az ő katalógusukat azzal a céllal, hogy rászoktassuk kis olvasóinkat a katalógushasználatra. 1973-ra lett kész az ifjúsági katalógusunk. Nagyon szép munka volt. A *Beszélő könyvtár* és az *Új beszélő könyvtár* alapján készítettük a cédulákat: csak a legfontosabb adatokkal, és a rövid tartalommal, illetve a leegyszerűsített katalógusszámmal. A tartalmat általában ott hagytuk abba, ahol a legizgalmasabbá vált a meseszál. A cédulákat „nyársra” húztuk, a választókat illusztráltuk. Osztályfoglalkozások keretében tanítottuk meg a kicsiket a használatra: kerestünk témákat a fiókokban, hozzákerestük a könyveket, sorba raktuk, visszasoroltuk a helyére stb. Nagyszerűen működött a kis katalógus, élvezték a gyerekek, és észre se vették, hogy időközben megtanulnak a katalógusban és a könyvtárban keresni. Máig rendkívül hatásosnak tartom ezt a módszert, és bizonyos vagyok benne, hogy megtérül a befektetett munka. Jó érzés volt látni, hogy kis olvasóink olyankor is keresgetnek az ő katalógusukban, amikor nem volt „kötelező”, amikor csak maguktól bejöttek a könyvtárba. (Évek múlva láttam, hogy felnőtt korukban is többször önállóan használják a katalógusokat.)

Közel voltunk az iskolákhoz. A tágasság, az otthonos környezet, a világos bútorok, a kézikönyvtár elkülönítése, olvasóterem székekkel, asztalokkal, ahol nagyon jól tudtak másnapra készülni a középiskolások, az új gyerekkönyvtár, az ifjúsági katalógus, a játékok, — mindez új korszakot nyitott a könyvtár életében. Ekkor indult meg az a folyamat, amely aztán később is a legjellemzőbb volt a gyomai könyvtárra: szoros kapcsolat a gyerek- és az ifjú olvasókkal. Nagyon sok könyvtárismertetőt, könyvtárhasználati vetélkedőt, foglalkozást tartottam a gyerekeknek és a középiskolásoknak. Nemigen volt olyan osztály Gyomán, amelyik ne járt volna a könyvtárban. Mindennaposak voltak. Ezt a munkát — ha munkának lehet nevezni— azért is sikerült ilyen széleskörűen végezni, mert a gyomai pedagógusokat mind személyesen ismertem, kartársak voltak, jó néhány közülük a barátom is volt, szívesen jöttek, ha hívtam őket. Egy olyan nagyságrendű településen, mint Gyoma, ahol szinte mindenki ismer mindenkit, igen fontos dolog, lehet mondani: munkamódszer a személyes kapcsolatteremtés.

A gyerekekkel való állandó és folyamatos törődéssel elértük, hogy a pedagógusok körében tekintélye lett a könyvtárnak, és megszokottá, hagyománnyá vált a rendszeres osztálylátogatás. Az iskolák ebben az időben megküldték a könyvtárnak a munkaterveiket, elhívtak minket tanévnnyitó és -záró értekezleteikre, az ünnepeikre, megadták a munkánk után járó tiszteletet. Darvas Tibor bácsi, a 2.sz Iskola igazgató helyettese 1978. évi köszönő-leveléből idézek: *”... A gyomai közművelődési intézmények közül iskolánknak a könyvtárral sikerült a legtermékenyebb kapcsolatot kialakítani. Az önként vállalt és sok többletmunkát jelentő játékos, versenyszerű vetélkedők megszervezésével, a könyvtári órák szakmai előkészítésével és megszervezésével, a példamutató lelkesedéssel a nevelőknek a legtöbb segítséget a könyvtár adta. Az oktató-nevelő munkát közvetlenül segítő könyvtárosi tevékenység mellett igen számottevő volt az iskolán kívüli népművelés terén kifejtett munka. Ennek hatása a könyvtárlátogató ifjúság körében érzékelhető volt, és a nevelők ezt a hatást fel tudták használni felelősségteljes munkájukban. Kérem, hogy személyéhez szóló köszönetünk elfogadása mellett tolmácsolja elismerésünket és köszönetünket a könyvtár dolgozóinak is...”*

Ugyanakkor mindig biztos voltam abban, hogy sem az anyagi erőnk, sem a könyvtár dolgozóinak létszáma hosszú távon nem teszi lehetővé, hogy ilyen intenzíven vállaljunk iskolai könyvtári feladatokat. Az iskoláknak lennie kell egy szűkebb, az iskolai célokat minden nap, minden órában segítő könyvtárunknak, és olyan könyvtárosunknak, aki pedagógus is, és az oktató-nevelő munkát közvetlenül tudja segíteni. Gyomán ekkoriban az iskoláknak összesen 28000 kötet könyvük volt, ami csaknem azonos mennyiségű volt a mi állományunkkal. Éppen ezért arra törekedtem, hogy —ahol lehetett— az iskolai könyvtárakat segítsük szakmailag, és a munka koordinálására szorítkozzunk. A 2.sz. Iskola könyvtárát Darvas Tibor nagy könyvismerettel rendelkező magyartanár vezette. Példa értékű volt, hogy az 1.sz. Iskolában az igazgató ekkoriban létrehozott egy iskolai könyvtárat, amelyet a kezdetektől segítettük szakmailag (állománygyarapítás, törlés, raktári rend stb.), mert fontos volt, hogy mielőbb önálló munkát végezzenek. A gimnázium könyvtáránál a katalógusépítésében segédkeztünk. Azt tapasztaltam, hogy amelyik iskolai könyvtár jobban működött, onnan több tanuló látogatott el hozzánk is.

Szerettünk közös rendezvényeket tartani a szomszédos Művelődési Házzal, jó volt, hogy a szomszédjokban dolgoztunk. Pl.: ha sokkal többen jöttek el egy-egy író-olvasó találkozóra, mint gondoltuk, átmentünk hozzájuk a rendezvénnyel. Végh Antalt legalább kétszázan akarták hallgatni a *Miért beteg a magyar futball?* c. műve után. Az író-olvasó találkozót könyvtár helyszínnel hirdettük meg, de amikor láttuk, milyen sokat jönnek, semmi gond nem volt, átmentünk a Művelődési Házba, ez természetes volt. Moldova György látogatásakor még a Művelődési Ház is kevésnek bizonyult: szinte heringek módjára álltak az olvasók a társalgóban.

Közösen rendezték még a találkozókat Tímár Mátéval, Hegedűs Gézával, Baranyi Ferencsel, Zelk Zoltánnal és másokkal.

Fiókkönyvtárak

A fiókkönyvtárakat egy település külterületéhez tartozó tanyaközpontokban hozták létre. A fiókkönyvtáraknak akkor volt jelentősége, amikor a lakosság egy része tanyán élt.

1953-ban jött létre: Póhalom

1955-ben: a Dózsa úti fiókkönyvtár és a Halmagyi fiókkönyvtár

1959-ben: a Téglagyárnál és Örökösnyilason

1960-ban: Alkotmány TSz központjánál, a Győzelem TSz-nél, a Dózsa TSZ-nél és Ugaron;

1961-ben: az Új Élet TSz-nél,

1962-ben Csudaballán, Telekpusztán – mindkettő az iskolánál volt.

A könyvek cseréjét az első időkben nehezen oldották meg a könyvtárosok (kerékpár, lovas kocsi, motorkerékpár). Később, a 60-as évektől egy hónapban kétszer a Megyei Könyvtár autót biztosított a könyvcserékhez.

Egy-egy fiókkönyvtárnál 2-300 könyv volt, főleg szépirodalom. Általában 20-30 olvasó volt. Füzetes kölcsönzéssel dolgoztak. Az állományt évente egyszer cseréltük, vagy ritkábban.

Az 50-es években még megkövetelték, hogy a *Túrkeve, a szocialista község, a Szuворov élete, a Szocialista mezőgazdasággal a jövő felé* c. kiadványokkal árasszák el a könyvtárosok a tanyavilágot. Kivitték ezeket a könyveket is, de ugyanakkor Móricz, Gárdonyi, Móra könyveit is — hogy legyen mit olvasni. „Beszorulás” után, amikor a tanyai emberek már ráértek, az olvasóköri körökben szívesen összejöttek, és sor került a könyvek olvasgatására is.

A tanyai fiókkönyvtárak nem voltak hosszú életűek. Amikor a mezőgazdaságban megindult a nagygazdaságok kialakítása, a tanyavilág pusztulásra ítéltetett. Először bezárták a tanyai iskolákat (körzetesítés), majd a boltokat, úgyhogy az emberek lassan beköltöztek a tanyákról. 1966-ban már — körzetesítés miatt — megszűnt az Alkotmány TSz-nél a fiókkönyvtár; 1965-1967 között 13-ról 8-ra csökkent a fiókkönyvtárak száma, 1969-ben további négy fiókkönyvtár szűnt meg, 1978-ra egyetlen fiókkönyvtárunk a Kőrösi ÁG központjában maradt meg, ott volt egy géppark, és az emberek néha olvasgattak. Ezzel lezárult a fiókkönyvtárak története is.

Később — a statisztika miatt — 1960-1970 körül belterületen létesítettünk néhány fiókkönyvtárat (Építőiparnál, Háziiparnál), de ezek rosszul működtek. Egyrészt az üzemeknél nem volt biztosítva az őrzésük, sok volt a hiány, másrészt nem volt értelme a fenntartásnak, hiszen az emberek akadály nélkül eljuthattak a központi könyvtárba is. Mindegyiket megszüntettük.

Ideológiai tényezők 1965 után

Az a pártközpontúság, amely 1956 előtt még véresen komoly volt, később sokat szelídült; az én munkaéveim alatt már különösebb jelentősége nem volt. Úgy hiszem, a politikai nyomás alól már jóval az egyéb társadalmi rétegek előtt kitörtek a könyvtárak — a tudás, az értékre való törekvés színhelyei—. Nem szabotálhattuk, ami kötelező volt, de ez csupán formai tényezővé vált; a munkában mást, az értéket hangsúlyoztuk. Sőt, azt is igen gyakran észrevettem, hogy a szakmai jellegű felettes szerveink is így látják: egyre kevésbé törődtek az ideológiai oldallal, ugyanakkor megbecsülték az értéket teremtő munkát.

Már az 1950-es évek végén a szovjet irodalom propagálása estjén és ürügyén Szabad Olga, a Megyei Könyvtár dolgozója Tatjana levelét elemezte. Ugyanekkor indult el a József Attila-olvasómozgalom is, ebben is sok értéket közvetítettek olvasóiknak.

A hatvanas években megalakultak Békéscsabán az irodalmi műhelyek a maguk folyóirataikkal. Sorra jelentek meg a megyei helytörténeti monográfiák. Jól összefogta a megye az itt élő művészeket is.

Lipták Pál munkássága folyamán újraépült a megye könyvtárhálózata; ezzel a tanácsok is rá voltak szorítva, hogy figyeljenek könyvtáraikra.

Gyomán is élénk volt a kulturális és a közösségi élet a 60-as évektől, a teljesség igénye nélkül néhány példa erre: Tájház alakult, Kner Múzeumot hoztak létre, Kép-presszó működött a mozi melletti cukrászdában, gyomaiak alkotásait láthattuk, gyakran eljöttek az alkotók is beszélgetni. Havonta bemutattak egy-egy megyei művészt a Gimnáziumban a Művészet az iskoláért c. tárlat során. Megalakult a Zeneiskola, kiadták a Gyomai tanulmányok c. kötetet, Hatalmas könyvesbolt működött, nyugodtan olvasgathattunk is az üzletben. Mindkét településen volt mozi, művelődési ház, könyvtár. A gyomai Művelődési Házban éveken keresztül színvonalas irodalmi estek voltak neves vendégekkel, ott működött az országos hírű Körösmenti Néptánc Együttes, jött a Békéscsabai Jókai Színház. A munkahelyek összefogásával a ligetben társadalmi munkával napközis tábor épült a gyerekeknek (a rendszerváltás után azonnal rátette a kezét a Vagyonkezelő [vagy valami hasonló] Bizottság). 1979-ben korszerűsítették a gyomai, 1983-ban az endrődi könyvtárat. 1980-ban létrejött a Honti Műhely Galéria, amely országosan is példa értékű volt. Gyomán is, Endrődön is élénk sportélet volt a pályákon, találkoztak egymással az emberek. Gyomán a Hollerban, Endrődön a Domszögön szinte minden hétvégén voltak rendezvények, gyakran mentünk mi is a barátainkkal.

Nem igazán értem, mikor az előző negyven évet summásan semmibe veszik a rendszerváltás után felbukkant, a mi pénzünkön kitanult „ifjú titánok”. Mondják, hogy a rendszerváltás előtt nem volt igazi kultúra, lehetett március 15-ikét ünnepelni. Ez egyszerűen nem igaz, hiszen a felettes szervek hívták fel a figyelmet a közelgő Petőfi-évfordulókra, és kérték számon a tartalmas emlékeztést, és igen szép ünnepek voltak az iskolákban, és máshol is. Mondják, hogy a rendszerváltás előtt nem lehetett Madáchot kiadni, Németh Lászlót kiadni. Én 1960-ban érettségiztem, és a tételek között ott volt Madách. Lehetett, 1960-65-től mindent lehetett, ember kellett hozzá és akarat.

És, ha kérhetem, az én szakértelmemet, a könyvtárhoz való több évtizedes hűségemet ne vonja senki kétségbe, mert ettől ideges leszek!! [Elnézést a politizálásnak tűnő sorokért; nem az a szándékom; csupán védem a mundér becsületét. *S az, hogy egyáltalán védenem kell, nem engem minősít.* Persze, számos kritizálni való dolog történt a mi időnkben is, nem hallgatom el ezeket sem, de akik igényelték, komoly kultúrát kaptak, és emberközelben éltünk. És így, zárójelben azt is megjegyzem, hogy tulajdonképpen nem is igazán érdekel a „fiúk” véleménye. Gyoma lakossága máig szeretettel köszön nekem az utcán; ez számít.]

1965 után a „jövő felé fordultunk”. Már nem az elmúlt időszakról kellett lépten-nyomon beszámolni, viszont bevezették az éves, ötéves, tízéves, tizenöt éves munkaterveket, távlati munkaterveket, amelyek terjedelme olykor 15-20 oldal is volt. Ennek az volt az előnye is, ami a hátránya: a terjedelem. Lassan kialakult egy általános szókinés, sőt, „mondatkinés”, amelyek, ha benne voltak ezekben a munkatervekben, akkor az jó volt. Ha egy munkaterv így kezdődött: „*Pártunk kultúrpolitikai irányelveit figyelembe véve...*” — tovább már nem is olvasta senki. Ezeket a munkaterveket nehéz volt ellenőrizni, hiszen egyre kevesebb volt benne a konkrétum. A

„váz”: szocialista világnézeti nevelés terén..., hazafiságra nevelés terén..., erkölcsi nevelés terén... stb., és —természetesen— a legvégén: a szakmai munka terén...

Neveléses volt, hogy mindenféle felelőst kellett kijelölnünk —nekünk, akiknek hosszú ideig kétszemélyes volt az intézményünk—: szakszervezeti, munkavédelmi, tűzvédelmi stb. De ettől nyugodtan lehetett dolgozni, értelmes munkát folytatni, mert ha papíron minden megvolt, békén hagytak bennünket.

Később, 1980 körül megkedvelték a szabályzatokat. Ekkortájt derült az is ki, hogy még mindig nincs a könyvtár létrehozásáról dokumentum; akkor gyorsan elkészítettük az alapító okiratot, az SZMSZ-t és ezerféle mellékletét. Természetesen nem vonom kétségbe ezeknek a dokumentumoknak a fontosságát, csupán azt gondolom, hogy ilyen jogi ügyekkel nem az intézményvezetőt kellett volna terhelni, és újrateherelni (mert előszörre is rosszat csináltam, másodszorra is), hanem egy jogi szakértőt, aki az intézményvezetők segítségével egy hónap alatt megcsinálta volna az összes gyomai intézmény alapidokumentumait — jól.

Egy dolgot nem tudok hova tenni: a havi információs jelentést. Ez nagyon kellemetlen volt. Úgy emlékszem, 1969-től kellett készíteni, eleinte a járáshoz, majd a helyi párthoz, tanácshoz. Alapkérdésekre kellett válaszolnunk: milyen a dolgozók hangulata, mit beszélnek az emberek bizonyos témákról. Később már csak a szakmai munkáról kértek információs jelentést: kik látogattak a könyvtárba, min dolgozunk, mik a terveink. Én ezzel az információs jelentéssel is — mint a statisztika többi válfajával, igen hadilábon álltam, kaptam is fejmosásokat. Pedig nem ellenállni akartam, csak olyan nyögvenyelős volt az egész; tulajdonképpen a könyvtárban soha semmi különös dolog nem történt. Mít lehet írni a katalóguskészítésről?

Persze, később is, rendszeresen volt politikai indíttatású tennivalónk, de ezt lehetett kezelni, és tulajdonképpen nem vettük komolyan. Időnként azért még előfordult a kérdés: —*Milyen a szovjet könyvek olvasottsága?* Erre a válasz: —*Lényegesen javult!*, és el volt intézve. A mi időnkben is jöttek a gyönyörű, piros bársonykötésű Mao Ce Tung-kötetek, de már csak néha-néha. Beleltároztuk, kitöröltük, de nem ez volt a lényeg. Ne higgyétek el, ha valaki azt mondja, hogy a rendszerváltás előtt nem lehetett komolyan dolgozni. Aki ilyen mond, az egyszerűen lusta volt akkor is, és most is.

Nekem éppen a rendszerváltás *után* volt igen kellemetlen négy évem, akkor tapasztaltam meg igazán a hatalom, a hatalmaskodás erejét, rosszindulatát. (A rendszerváltás után én is képviselő lettem. Volt egy képviselőtársam, aki képviselői kötelességének [vagy inkább rosszul értelmezett gyomaiaskodásnak] tartotta az összes endródi származású embert támadni (én ilyen voltam.) Pech volt, hogy ez a képviselőtársam egyben a pénzügyi bizottság elnöke is volt, és ebben a minőségében állandóan „ellenőrzött”. Úgyhogy akkoriban (1990-1994) többször kaptam ellenőrzést, mint azelőtt összesen, sőt, a könyvtárat igaztalanul vádoló újságcikkek is születtek. Nem baj, elviseltük... „*A víz szalad, a kő marad...*”)

[Megint ez a politika; gyertek vissza velem 1979-be:]

Kossuth u. 50

Az intézmény ezen a helyen volt: községi könyvtár (1982-ig), nagyközségi könyvtár (1982-1984 között), városi jogú nagyközségi könyvtár (1984-1989 között) majd városi könyvtár (1989-től)

Időközben komolyan foglalkoztak Gyoma és Endrőd egyesítésével, A minisztérium jóváhagyásával elkészült az Általános Rendezési Terv, amely szerint az Újkert somál, vagyis Gyoma és Endrőd között lesz a ún. kommunális központ (a tanács, a kultúra és a sport intézményei). A megye, a szakma felől ugyanúgy, a közös kulturális központ kialakításában gondolkodtak. Ezt a tervet, —a két község között létrehozandó központtal — ismertették a lakossággal, és mindenki úgy tudta, hogy ha Gyoma és Endrőd egyesítése felől szavaznak, ez az elképzelés lép életbe.

A könyvtárak felől a 15 éve távlati fejlesztési terv elkészítésekor is ebben a szellemben kellett tervezni. 1972-ben a járási könyvtár felől az alábbi közlést kaptam: „Az elkészült városrendezési terv szerint a központ területileg a mostani két község között lesz, ahol kb. 6000 ember számára épül lakónegyed. Itt kapnak helyet a kommunális létesítmények: tanácsháza, iskola, művelődési ház, könyvtár.” Megkaptuk az irányszámokat, mely szerint ki kellett dolgoznunk az egyesített könyvtárra vonatkozó részletes tervet: polcfolyóméter-, m²-, könyv-, létszámszükséglet. Ki is dolgoztuk, a tervet aláírták: Juhász János gyomai tanácsbíró, Hanyecz Mihály endrődi tanácsbíró, Pap Károly endrődi könyvtáros, Hornok Lajosné gyomai könyvtáros.

Mindezzel (minisztérium, a járási és a helyi tanács) szöges ellentétben a helyi pártbizottság olyan döntést hozott, hogy azt az épületet, amelyben az óvoda és a könyvtár volt, teljes mértékben foglalja el az óvoda, a könyvtár pedig költözzön tovább a Kossuth u. 50. sz. épületbe. A módszer is igen meglepő volt: egy pártbizottsági gyűlésre kellett nekem beszámolót készíteni, és a terveket ismertetni. Miután a jövőképről, vagyis a két község közötti közös könyvtárról beszéltem, Jenei Bálint párttitkár vérvörös arccal rendreutasított; kijelentette, hogy én ezt nem dönthetem el (?), és különben is, nem egyeztettem a pártbizottsággal [vagyis vele]. Jenei Bálint 1974-1980 között a Községi Pártbizottság titkára, 1981-1990 között pedig a helyi tanács elnöke volt. Számomra akkor nyilvánvalóvá vált, hogy Gyoma akkori legnagyobb hatalmasságának esze ágában sincs a közös központ kialakításán fáradozni. Mint tudjuk, nem is lett belőle semmi. Így ment ez akkoriban [is]. Nekem máig nagyon fájdalmas emlék, hogy soha, egyetlen felettes szervtől nem tapasztaltam, hogy kíváncsiak lettek volna a szakember véleményére. *Felettünk* döntöttek. Ez nemcsak a szakma semmibe vevése, hanem butaság is, hiszen bizonyos, hogy együtt gondolkozva jobb döntések születnek, másrészt ha valakit bevonnak a döntésbe, jobban a magáévá teszi azt, és szívesebben dolgozik érte.

A Megyei Könyvtár igazgatója, Lipták Pál higgadtan látta a dolgokat, azt javasolta, hogy ki kell használni a helyzetet. Feltételeket kell szabni: jóval nagyobb alapterületet kell kérni, és ha azt megadják, bele kell menni az átköltözésbe. Hosszas tárgyalások után feltételeinket el is fogadták, így ragasztották hozzá a meglévő épülethez a belső L alakot (a lapostetős rész: a gyerek kölcsönző és olvasóterem). Tanulva az előző épület betegségéből, nyomatékosan kértem a szigetelést; ezt is elfogadták, meg is csinálták, mégpedig azzal a hagyományos, fűrészelős módszerrel, amit én máig a legjobbnak tartok.

Az épület eredetileg családi ház volt, úgy tudom, a Bírókéé. Mielőtt a könyvtár megkapta volna az épületet, a TITÁSZ használta. Az utcai fronton, ill. lefelé az irodáig szobák voltak, illetve közvetlenül az iroda előtt padlásfeljáró volt. A szobák előtt volt egy félig zárt folyosó, amely kikanyarodott az utcára ott, ahol most a gázóra van, a fal mentén. Ott volt a főbejárat, a

gázóra mellett. Egy vagy két TITÁSZ-nál dolgozó család lakott az utcai fronton (Májerék pl.), a mostani raktár helyén voltak az irodák, a hátsó részen pedig a garázsok. Az egész udvar kövezett volt. (Mielőtt belépünk a mostani irodába, attól visszafelé kb. 2 m-re van egy kis mélyedés, ott volt a pincelejáró, oda hordtuk le az építkezéskor keletkezett törmeléket. Vigyázatok, be ne szakadjon a pincelejáró.)

Az építkezés 1978. II. 27-én „határozott el”. A kivitelezés nagyobb része társadalmi munkában ment. Akkoriban több üzemnek volt építő brigádja, azok vállalták (vállalniuk kellett) a munkát. Az anyagbiztosítás, a munkaszervezés és az engedélyezési terv az Építő- és Karbantartó Üzem feladata volt. Műszaki ellenőr: Ugor Csaba. A gyakorlatban ez úgy nézett ki, hogy aki mindig ott volt, az én voltam (egy félig-meddig lebontott, hideg, piszkos épületben; a tél folyamán rizskályhánál melegedtünk), nekem hagyták meg a rendelkezést, én fogtam össze az építőanyag-beszerzők, a brigádok munkáját, a megyei könyvtár változtatásait. Ha kellett, segédmunkásokat szereztem, mentem az anyagért, elmentem a kocsmába a brigádtagok után...

Így kellett tennem, mert láttam, hogy rajtam kívül ez az építkezés senkinek nem fontos. Nem volt irányítója az építkezésnek, szétesett az egész munka. A tanács adott egy kevés pénzt, ami az anyagköltséget fedezte, a többit az Építő- és Karbantartó Üzemre bízta, azok pedig —miután pénzt nem láttak a dologban— nem sokat törődtek az egészszel. Azt már az első pillanattól láttam, hogy egyik építőbrigád sem dolgozik felelősséggel: mindenki csak besegítőnek érezte magát, úgy volt vele, hogy örüljünk, ha egyáltalán eljönnek. Ez a rossz érzésem be is igazolódott: még évek múlva is a hanyag munka okozta hibákat kellett javítanunk (beázások; a bejárat beton alacsonyabb, mint a talaj stb.) illetve van olyan, amit ki se tudtunk javítani (máig nincs padlásfeljáró, csak egy mennyezeti nyílás). Nem tagadom, rengeteg szép emlékem is van: ha bajban voltunk, bármilyen munkahelyről, de még az utcáról is sikerült szerezni segédmunkásokat. Ha úgy adódott, én is dolgoztam. Emlékszem, egy vasárnap az egész könyvtár területére hárman leraktuk a linóleumokat (Gonda Jóska, az Építőktől — ő volt a szakember— Fekete Tóni és én). Estére már úgy elfáradtunk, hogy az irodait nem bírtuk lerakni, de mi láttuk először, hogy eltűnik a beton, és ott a szép aljzat mindenhol. Másnap reggel benézett É. Kiss Lajosné tanárnő, vele raktuk le ketten az iroda és a wc előtti linóleumot.

Azután — a megyei könyvtár tervei szerint— a helyükre kerültek a polcok, majd 1979 júliusában költözhattünk. Szalagban költöztünk: a régi könyvtárban a lerakodásnál volt Vargáné Kati, a kartársnőm, ő felelt a teherautóra való felrakás sorrendjéért, a teherautón én fogadtam a könyveket; az új helyen Kati megint odaállt a polcokhoz, én pedig leadogattam a könyveket. A munkát segítő 10-15 ember pedig mindenhol egymás mellé állva, szalagban adogatta egymásnak a könyveket 5-10 darabonként. Nem emlékszem, hányszor fordultunk, de maga a költözés több napig tartott. Nem azért mondom, hogy sajnáljatok, de a végén szabályosan folyt a vér a térdemből a teherautón való csúszkálástól (derékfájós vagyok, hajolni nem nagyon bírtam). Azt hiszem, egy kicsit magamat is beleépítettem ebbe a könyvtárba. A könyvtár berendezésében segített a Megyei Könyvtár több munkatársa is, szívesen jöttek és szeretettel segítettek. A berendezés jó részét ők hozták, ingyen, nekünk csak be kellett leltározni, az Lipták Pali titka marad, hogy mit honnan szerzett be. Egy-két kivétellel minden berendezési tárgy ízléses és odavaló volt. A kivétel a két lemezjátszó, azért nagyon haragudtam, már a megnyitáskor be volt írva a belsejébe: javíthatatlan.

A helyi üzemek közül a Győzelem Tsz segített a legtöbbet és tulajdonképpen itt voltak az elejétől a végéig, úgy is hívtak minket: a „kistestvérek”. (A megnyitó után nekik csináltunk egy igen jó hangulatú (és jóízű) birkapörkölt-ebédet. Megérdemelték.)

A megnyitóra 1979 augusztus 19-én került sor. Akkorra összegyűlt mindenki a főnökök közül, akinek már előbb is, folyamatosan ott kellett volna lennie... De jöttek szép számmal az olvasók,

barátok, akik szerették a könyvtárat, és mindazok, akik segítettek. Ez volt az egyetlen előnye a társadalmi munkának: azok, akik az építkezés során segítettek, egy kicsit a magukénak érezték a könyvtárat, később rendszeres olvasóink lettek. Cs. Szabó Zoltán, akkori gyomai diák a lépcső felső fokára áll, ott mondta el Vörösmarty: Gondolatok a könyvtárban c. versét az udvaron álló vendégeknek, majd szabályosan elvágta a szalagot — egy hatéves csöpp lány vágta el némi segítséggel—, és mindenki bejött. Nagy pillanat volt, látni az emberek arcát a belépéskor.

Megindult a kölcsönzés, és megindult a sok-sok javítás is. A legnagyobb gond a fűtés volt; már az építkezéskor be kellett volna vezetni a központi fűtést, de Jenei Bálint ezt sem engedélyezte „*Ha az ujjam nyújtom, nektek az egész karom kell!*”— ezt mondta. Úgyhogy csak 1987-ben tudtuk bevezetni a gázt 50 % helyi, és 50 % megyei támogatással, és, persze, újabb felfordulással. A gázfűtés 1987. novemberében indult meg.

A zenei részleget már 1981-ben korszerűsíteniünk kellett: 2 új lemezjátszót, 1 kazettás magnót, 4 új hangfalat és 12 fejhallgatót kellett venni. Ezzel néhány évig nagyon jól működött a zenei részlegünk, szerették az olvasók. Szombaton délutánonként népszerű komolyzenét (többnyire Bach) tettünk fel, ezt minden kölcsönző hallhatta, sokan szerették. De azután valahogy ellaposodott az egész zenei részleg, mér nem emlékszem, mi okból. Én ezt nagyon sajnálom; Gyomaendrőd nem áll úgy „komolyzeneileg”, hogy felesleges volna egy zenei részleg. Gyulán pl. máig szépen működik, Békéscsabán is.

A mostani raktár épületét 1983-ban kaptuk meg, addig a Győzelem TSz KISZ-helyisége volt. Azonnal szigeteltettük, és berendeztük. Vigyázni kell vele, mert vályog épület, a mennyezete elég puha azokhoz a nagy polcokhoz.

1984. év végén két helyen leszakadt a mennyezet, emiatt az ifjúsági részleget egy időre lezártuk.

Lassan javult a „gépparkunk” is: 1988. november 16-ikán nyolc intézmény összefogásával vettünk egy fénymásológépet, ez a gimnáziumba került, oda jártunk fénymásoltatni; így kezdődött a műszaki felszereltsége az intézménynek. 1988. XI.9-ikén kaptuk az első számítógépet, fekete-fehér volt, és angol nyelvű feliratokkal működött [volna, én nem tudtam használni].

Még egy nevezetes dátum: 1982. III.1-jén tértünk át az ötnapos munkahétre.

A Kossuth úti könyvtárban is történt egy komikus eset. Nem sokkal a beköltözés után, az ősz végén az egyik olajkályhába begyújtottunk. Egyszer csak szólt nekem valamelyik munkatársam, hogy nagyon meleg a kémény. Megnéztem, szinte tüzes volt a könyvszekrény mögött a fal. Nincs mit tenni, szólni kell a tűzoltóknak, és a kéményseprőknek. Volt Gyomán egy fiú, ő volt a tűzoltósági megbízott, felhívtam, hogy nézze meg a falat, poroltónk volt három darab. Szóltam a kéményseprőnek is, gondoltam, ketten valamit kiokoskodnak. Igen ám, de ugyanakkor beindult a mechanizmus is! Amikor a tűzoltót hívtam, ő hivatalból szólt csabaiaknak, azok a szarvasiaknak, a szarvasi tűzoltóság pedig — se szó, se beszéd— legalább nyolc hatalmas kocsival, szirénázva kirohant hozzánk. Mi csak néztünk, szóhoz se juthattunk, el se tudtuk nyögni, hogy időközben elkezdett hűlni a fal (mert eloltottuk az olajkályhát). A tűzoltók — minket elsodorva az útból — a maguk kötelező mechanizmusát követve elkezdtek el- és felrohanni a könyvtárban, jelentettek egymásnak, hozták-vitték a csöveket, borzasztó volt. Mit csinálhattunk, a végén főztünk egy-egy jó kávé nekik. Nem haragudtak, mondták, hogy úgymint gyakorlatozni indultak, és erre kanyarodtak. Persze, milyen a falu: délután teli lett a könyvtár vendégekkel, kint az utcán is ácsorogtak; aztán jöttünk rá, hogy ezek nem beiratkozni akarnak, hanem jöttek a tüzet nézni.

Dokumentumok

A Kossuth útra való költözés idejére természetesen már megtisztult a könyvvállomány az ötvenes évek „pártos” könyveitől (csupán néhányat hagytam meg magamnak).

A könyvre fordítható összeg — az én időmben legalább is — soha nem volt elég. 1980-ban 4,8 Ft. volt a könyv/lakos mutatója nálunk, a megyei átlag ugyanekkor 6,9 Ft.- volt. 1986-ban 7,5 Ft.- volt ugyanez, holott a megyei átlag akkor már 13,3 Ft.- volt. Mindig nagyon meggondoltan kellett gyarapítanunk, lehetőség szerint időtálló könyveket kellett venni.

A legfontosabbnak a felnőtt kézikönyvtár gyarapítását tartottam; a gyűjtemény értékét a szakfelületek is mindig elismerték. Ezután fontossági sorrendben — nálam — a gyerekkönyvek, ezen belül a szakkönyvek következtek. Kis olvasóinkat a legjobban az állatos, a csillagászati stb. könyvekkel tudtuk a könyvtárhoz, az olvasáshoz szoktatni.

Igen örültem, hogy a gyerekeknek a felnőtt állományhoz hasonló szerkezetben tudtuk berendezni a könyvtárukat: szépirodalom, szakirodalom, kézikönyvek, folyóiratok.

A szépirodalom ekkorra felvette a 60-as és 70-es évek könyvtermésének arculatát, amely már azért olvasható volt (Kertész Ákos, Moldova György, Galgóczi Erzsébet, Szabó Magda, Sánta Ferenc). A szépirodalmi állomány gyarapításánál jól használtam egyetemi tanulmányaimnak, amely során tanáraink megmutatták a magyar és a külföldi szépirodalmi értékeket. Szerettem antikváriumokból gyarapítani a könyvtár könyveit, mindig találtam valami különlegeset is.

A felnőtt szakirodalom gyarapításánál — főleg eleinte — számtalanszor megkérdeztem szakember olvasóinkat (pedagógusokat, kertészeket vagy autószerelőket), ők szívesen adtak „állománygyarapítási tanácsadást”.

Tudtam, hogy nem helyes, de mégis megcsináltuk, hogy a krimiket vagy a fantasztikus könyveket egy külön polcra tettük, mert ezt sokan kérték. Így szabadultunk a leghamarabb. Ez igen veszélyes módszer, mert az olvasó azt hiszi, hogy csak azok a jó könyvek, amelyeket a „külön” polcra kapnak, bizalmatlan lesz a többi könyvvel szemben, és nem is mennek a szépirodalmi állomány felé sem. Nem tudom, mi a jó megoldás.

Katalógus

Meglévő katalógusainkat folyamatosan építettük. Az 1980-as nagy szakmai ellenőrzés a katalógushálózatunkat szakszerűnek találta. *„Jól szerkesztett betűrendes és szakkatalógus, recenziós katalógus és ifjúsági katalógus áll az olvasók rendelkezésére. „ — írták.*

Hamarosan zenei katalógust is kellett készítenünk. Gyomára is, később Endrődre is.

Tudtuk, hogy a Kossuth u. 50-ben lesz zenei részlegünk, amihez zenei törzsanyag-állománnyal [lemezekkel], illetve zenei katalógussal kellett rendelkezni. A törzsanyag-állományt, szintén a Megyei Könyvtár segítségével a Rózsavölgyi Zeneműboltnál vásároltam meg több részletben. Ijedtemben zenei tanulmányokat is nézegettem, ami nem vált káromra, és nem esett nehezemre, mert szerettem a komolyzenét. A zenei katalógus elkészítésére is a Megyei Könyvtár tanított meg. Ez előny is volt, és annyiban hátrány is, ugyanis a katalógus sokkal részletesebbre sikerült, mint ami Gyomaendrődön kell. Nálunk elég lett volna a szerzőség, a szakszám, és a sorozat; a sok-sok közreműködő feleslegesnek bizonyult. 1980-ra elkészült a hanglemezállományról a főlap, majd a gyártmány-, a szerzői és a szakkatalógus. Endrődnek az egyesítés után készítettük el ugyanezt.

A rekatalogizálás, erre mondják azt, hogy ne tudjátok meg! Ebből a számból az lett, abból amaz, így tovább... Kérlek, ha ilyen kínládással találkoztok a katalóguscédulákon, ne mosolyogjatok, hanem inkább örüljétek, hogy —ebből! legalább— kimaradtatok. Kezdődött a 3 K-val [erről már írtam], de a 8-as főtáblázati számnál is voltak jelentős változások és máshol is. A 80-as évek legelejét keserítette meg ez a munka, ráadásul akkor volt a költözés is a Kossuth u. 50-be, arra is készülnünk kellett. Ezt a munkát is a Megyei Könyvtár irányításával, ill. a módosításokat tartalmazó kiadvány segítségével végeztük. Azzal kezdtünk, hogy a szakkönyvek raktári lapjait —ki tudja, hányadszor —betűrendbe raktuk, majd behasonlítottuk a Megyei Könyvtár raktári lapjaival. A változásokat átvezettük. Ezután rá kellett vezetni a módosítást a katalóguscédulákra, könyvre (ha bent volt), a kölcsönző kártyára, illetve a címleltárkönyvbe. Mialatt ezen dolgoztunk, emlékszem, a újabb módosításokat rendeltek el. Ez beláthatatlanná tette a dolgokat, úgy éreztük, hiába a jóindulat, ennek a munkának soha nem lesz vége.

A helytörténeti munkánál igen fontos az ember is. Kissé paradox, hogy a gyomai helytörténettel egy endrődi születésű könyvtáros foglalkozott igazán, de én dolgoztam ott. Ennél a munkánál nem elég a szülőhelyünket szeretni, magát a helytörténeti munkát kell, nagyon sok energia, idő, kutatás kell hozzá. Rengeteg a járatlan út, a meddő kutatás. A helytörténeti munka olyan, mint az aranymosás: igen sokszor nem találunk semmit, nincs eredmény, mégis tovább kell dolgozni, mert amit találunk, az drágakincs. A helytörténeti gyűjtés fontosságára már az ötvenes években felhívta a szakma a figyelmet. Ezerféle forrása van a kutatásnak, s ennek csak egy töredéke a könyvtár, a levéltár. Én mindig fontosnak tartottam az emberek visszaemlékezését mint „lelőhely”-et; a családonál meglévő iratokat, leveleket, fényképeket, újságokat stb., sok ilyen dokumentumot összegyűjtöttem. A helyi üzemeitől is rendszeresen kértem dokumentumokat, információkat. Nagy hibát követtem el, amikor a rendszerváltás során megszűnt gazdaságok, üzemek dokumentumait hagytam elveszni. Azóta már próbálkoztam, de veszett fejsze nyele... (Így aztán megérdemeljük, hogy mások írják meg a mi történelmünket.) Az összegyűjtött anyagról elkészítettem a helytörténeti katalógust. A feltárás mélysége megfelelő volt, a gyomai és az endrődi anyagot együtt tártam fel. Két része van: betűrendes és szakkatalógus. Ez talán a legrészletesebb katalógus, mert a legrészletesebbnek kell lennie: figyelemmel a személyekre, helyre, időre; minden elképzelhető keresési lehetőségre.

Összegzésképpen: mostanra nem használják a könyvtárak a recenziós katalógust, a zenei katalógust, a helytörténeti katalógust és az ifjúsági katalógust. A recenziós katalógust nem sajnálom.

Olvasók, foglalkozások

Lassan csökkent az eredmény-felmutatási kényszer: hogy mindig több olvasót mutassunk fel. A 80-as évekről már országos összefoglalókban is megállapították, hogy „...a kikölcsönzött kötetek száma jelentősen, 58 millióról 50 millióra, az olvasók száma 2,3 millióról 2 millióra csökkent...”

Meggyőződésem, hogy egy bizonyos százalék fölé nem lehet emelni sem az olvasók számát, sem a kölcsönzött kötetek számát. Egy időszakot figyelembe véve a könyvtárak a lakosság 15-20 %-a veszi igénybe. De ha mindezt az emberek felől gondoljuk végig, látnunk kell, hogy az élete folyamán szinte *minden* ember eljut a könyvtárba valamikor: vagy gyerekként, vagy ha tanul, vagy idősebb korában. És akkor készen kell állni a fogadására. Az olvasókkal való foglalkozás a legnehezebb része a könyvtári munkának. A legtöbb olvasó, ha könyvtárba mehet, örül a lehetőségnek. Ezt a szinte ünnepi alkalmat átélő embert nem szabad unott arccal fogadni, és kelleetlenül kiszolgálni. Nemcsak kiszolgálni kell, hanem beszélgetni is vele, ha arra van szüksége. Ezért nem lehet az olvasószolgálatos könyvtárost más munkával megterhelni.

Olvasóink továbbra is a megszokott rendszerességgel látogatták a könyvtárat: felnőttek is, gyerekek is.

Megfigyeltem, hogy az első időszak, amikor olvasáshoz lehet a gyereket szoktatni, az az időszak, amikor megtanul olvasni; ez nagy élmény a gyerekeknek, élni akarnak vele. Ilyenkor a meséskönyvekkel lehet a legjobban lenyűgözni a kicsiket. A második nagy lehetőség, amikor kinyílik a szeme a tárgyias világ felé, a természet felé, és már van kellő ismerete, hogy újabb kérdéseket tegyen fel. Ezt az időszak úgy tíz év felé következik be, kinél hogy. Itt van a legnagyobb szerepe a gyerek szakkönyveknek. (Csak melleleg jegyzek meg, hogy régebben, amikor még nem voltak ilyen jó gyerek szakkönyvek, ugyanebben a korban a gyerekek főleg fantasztikus irodalmat olvastak. De ez az írás nem olvasáspszichológia, elnézés. Még egy gondolat a gyerekek olvasási szokásaival kapcsolatban: valahol azt olvastam, hogy ha egy gyerek nem olvassa el Andersen: A rendíthetetlen ólomkatona, és Saint-Exupéry: A kis herceg c. könyveket, az felnőtt korában nem fogja megérteni embertársait.)

Az alábbi számok mutatják, hogy a gyerekek intenzíven használták az új könyvtárat:

1980: 74 csoportos foglalkozás volt

1981: 72 ”

1982: 54 ”

1983: 64 ”

De nem volt ritka az első években, hogy szinte minden nap fogadtunk csoportokat. (1985 októbere: egy hónap alatt 13 foglalkozás volt)

A gyakori könyvtárlátogatást az is magyarázza, hogy akkoriban jött divatba az iskoláknál az alsó tagozatban pl. a Zsolnai-módszer, amely kötelezővé tette a könyvtárhasználatot. Én azonban egy személyes dologra is büszke vagyok: azok a gyerekek, akiket a 70-es években a Kossuth u 7-be a különböző foglalkozásokkal és egyéb eszközökkel beszoktattam a könyvtárba, az 1980-as évekre felnőttek; pedagógusok, anyák lettek, és minden felszólítás nélkül, *maguktól* hozták tanítványaikat és gyerekeiket a könyvtárba. Mindez természetes volt, nem kellett hozzá agitáció.

A foglalkozások legnagyobb része *könyvtárbemutató* volt, amelyeket az alábbi rendszer szerint tartottam (röviden):

Óvodások: hogyan kell bánni a könyvvel, mi az a kölcsönzés, meséskönyvek;

Alsósok: a könyvek rendje a polcon, a kétfajta könyv (szépirodalom, szakirodalom), a szakirodalom főtáblázati számai (mindig azonnal megértették a gyerekek az ETO lényegét).

Felsősök: az ifjúsági kézikönyvek használata, a katalógus használata (mit tudunk meg a cédulákról), arra bízattam őket, hogy keressék a témákat, keressék meg, mi érdekli őket a legjobban; maguk válasszanak maguknak érdeklődési területet, életpályát.

Középiskolások: kézikönyvek, irodalomkutatás, bibliográfia, irodalomjegyzék, könyvtárközi, helytörténet. A továbbtanulni készülő középiskolásokat nem kellett bízgatni, szívesen és élvezettel kutagattak. Később elmondták, hogy felsőbb tanulmányaik során ezeken a foglalkozásokon tanultak segítették őket abban, hogy az egyetemi és főiskolai könyvtárakat is tudták használni.

Foglalkozásokat —a könyvtárbemutató mellett— csak irodalmi, nyelvi és helytörténeti témában vállaltam. Ezek a foglalkozások is a könyvtári eszközök megmutatásáról szóltak konkrét téma kapcsán. Egy példa: a helytörténeti katalógus és a szaklexikonok segítségével néhány foglalkozás keretében helyi irodalmi lexikont készítettünk a gyomai és az endródi születésű írók, költők adataival. Foglalkozásonként 5-6 szócikket készítettünk el. Kineveztünk a gyerekek közül „felelős szerkesztőt”, voltak „adatgyűjtők” — nagyon élvezték a gyerekek.

Mezei Szenté ünnepség keretében a közönség udvarán állítottuk fel
az emlékművet a 40. évfolyamuk a kopjafát, amelyet
Rosa Pál tana készített el.

Az ünnepség időpontja: 1987 júniusában.

1977

Szerettem a *vetélkedő* módszert, mert magát a vetélkedőt mindig megelőzte a gyerekek egyéni felkészülése, amikor külön-külön is foglalkozhattam velük. De tartottam verselemzésekről is foglalkozásokat: ilyenkor azt mutattam meg, milyen könyvek szólnak arról a bizonyos versről, és azt honnan, milyen forrásból tudtam meg. Volt egy rendhagyó vetélkedőnk, ezt Grónás Edit tanárral „találtuk ki”: a szülők és a gyerekek könyvtárhasználati vetélkedője (a gyerekek győztek).

Rengeteg *irodalmi játékot* játszottuk, majdnem minden foglalkozás során; csak néhány percig, a foglalkozások végén, amikor másra már fáradtak voltak a gyerekek (megszemélyesítés, kik beszélgetnek, hány adatból találsz ki stb.), ezek a játékok mindig ott voltak a tarsolyomban. Ilyenkor az is kiderült, hogy a jó játék tájékozottságot feltételez.

Tartottunk *író-olvasó találkozókat* is iskoláknak (Janikovszky Éva, Bakó Ágnes). Csak az írókat biztosítottuk, a többi munka az iskolai könyvtárosé volt. Megszerveztük, hogy a népmese nagy hírű szakmai tekintélye, Vajda Aurél tanár úr tartson előadást az alsó tagozatos pedagógusoknak.

A gyomai olvasó- és hátrányos helyzetű *táborok* nyaranta könyvtárunkban tartották elméleti foglalkozásaikat, így volt a vendégünk pl. Rostás Farkas György író.

A gimnáziumban *irodalmi színpadot* is vezettem néhány éven át, amelynek kapcsán szép előadásokra került sor (1976 VI.7: Saint-Exupéry: A kis herceg Gyomán, Hunyán, Dévaványán), de általában a könyvtárban készültem a tanulókkal az egyén ünnepi műsorokra is. Egy kis humor: az iskola előző névadója megünneplésére, a Kiss Lajos Napok színpadi műsoros előadásán történt: [Kiss Lajos gyomai születésű író volt, a Szovjetunióban tűnt el.] A műsor a Kultúrotthonban volt. Szép díszletet készítettek, a háttérben egy napkorong is fel volt akasztva. Azt hiszem, Majakovszkijt szavalt éppen egy tanuló nagy hévvel [nem emlíkszem szó szerint]: *Nap, nap, vörös nap, ragyogj sokáig! Sose hull le a vörös nap az égről, amióta az ember él a földön, a vörös nap volt a reménye* — amikor nagy recsegés és ropogás közepette a napkorongdíszlet lezuhant a színpad padlójára. Soha olyan sikerünk nem volt: hahotáztak, tapsoltak a gyerekek: vissza-vissza! A tanárok is nevettek egy jóízűt. Csak nekem komolyodott el másnap kicsit az arcom, amikor „felhívtak”. De komoly baj nem történt, mondtam, hogy van ilyen.

Fakultációs tárgyként könyvtárkezelői ismereteket is *tanítottam* a gimnáziumban, egy turnust. Nagyon örülök, mert a tanítványaim — egy kivétellel — máig könyvtárban dolgoznak (Fabó Editke most az Egyetemi Könyvtár dolgozója).

A Kossuth u 50. sz. épületben kaptam meg *A gyermekekért* kitüntetését is (1986 VI.5.). Semmiről nem tudtam; egyszer, délután, egy gyerekcsoport megjelent a könyvtárban, mindegyiknek virág volt a kezében. A tanács egy dolgozója hozta a kitüntetését, átadta, azután a gyerekek nyújtották felém a virágokat. Mivel kicsik voltak, eléjük guggoltam, és ők rám szórták mind... Ennél szebb ajándék nem kell az embernek.

Az élénk könyvtári élet, a csoportokkal való foglalkozás a 80-as években már nemcsak az én munkám volt, sőt, egyre inkább azon igyekeztem, hogy a munkatársaim dolgozzanak helyettem. [Könnyebb lett volna megtartani.] Ekkor már több fiatal munkatársam volt, és joggal bízhattam abban, hogy hasonló intenzitással folytatják mindezt. Az 1986. év március havi információs jelentés igazolja is fiatal munkatársaim iránti elvárásaimat:

Gyomai Könyvtár

1986 március 4:

március 8-tól

a Könyvtárvezető Békéscsabán értekezleten van;
a könyvtárban beindult a játszódepután. Az első alkalommal a gyerekek papírt hajtogattak. A gyerekek szám: 40 fő. A Pásztor János KISZ alapszervezettől Bacsó Gyöngyvér, Fekécs Erika és Ladányi Ildikó foglalkozott a gyerekekkel.

- március 13: Hornokné Gyomán volt értekezleten
 március 19: Hornokné és Tóthné Dévaványán volt Bereczki Imre helytörténésznél
 március 20: a könyvtár helyet adott az úttörővezetők értekezletének
 március 20-án Löveiné Márton Gizella tartott bemutató foglalkozást a Hősök úti óvodásoknak
 március 21: Löveiné Márton Gizella tartott bemutatót a beszenszegi óvodásoknak
 március 22: játszódélután, amelynek keretében Farkasinszki Ildikó és Cserenyecz Éva a mese birodalmába vezette a gyerekeket. (30 fő)

Endrődi Könyvtár:

- március 6: Barátunk, a könyv 4 fős csapata készült a vetélkedőre Kiszely Ilona segítségével
 március 8: Márton Gábor vezetésével az endrődi Honismereti Kör tartott foglalkozást
 március 11: a 3.sz.Ált.Iskola Diákotthonából 14 fő foglalkozott népi játékok gyűjtésével Vaszkó Irén tanár vezetésével
 Március 25: a 3.sz.Ált.Iskola 5.osztálya a katalógussal ismerkedett Kiszely Ilona Könyvtárossal

Barátunk, a könyv (vetélkedő gyerekeknek)

Ez a vetélkedő járási szintű volt, 1978-ban indult, és minden évben más-más könyvtárnál került lebonyolításra. A sarvasi járás indította, a gyomai körzet is átvette. A tanácsok művelődési osztályai irányították a szervezést, részt vettek benne a pedagógusok is. Minden település iskolája küldhetett egy 3-4 fős csapatot a vetélkedőre. Az iskolák számon tartották a győzelmet, így a gyerekek motiválva is voltak a versenyzésre. A gyomai tanácsnál Varga Gyuláné Kati volt az, aki éveken keresztül szeretettel és nagy odafigyeléssel gondozta a rendezvényt.

Nagyon értékes szervezés volt, kár, hogy abbamaradt. A lényeg nem a lexikális tudás számonkérése, hanem az, hogy a gyerekek hogyan tudnak eligazodni a könyvtárban, hogyan tudják használni a könyvtár eszközeit. Hatodik-hetedik osztályos gyerekek vehettek részt a vetélkedőben, selejtezéssel vagy jelentkezés alapján. A vetélkedő előtt előkészítő foglalkozások voltak a könyvtárban, ezt a könyvtárosok tartották.

Minden egyéb helyett álljon itt az egyik vetélkedő menete a feladatokkal:

- 1.feladat: egy keresztrejtvény megfejtése (a szükséges kézikönyvek rendelkezésre álltak).
- 2.feladat: keresd meg a szó jelentését a megfelelő kézikönyvben (kódex, antikvárium stb.)
- 3.feladat: zenei kérdés, a kakukktojás-játékra formázva: keresd meg az oda nem illő zenét Erkel: Hunyadi induló, Egressy B: Klapka-induló, Káldy: Kuruc induló és: Poljuska
- 4.feladat: Kiesett a kölcsönzőlap! Keresd meg a könyvet és tedd vissza!
- 5.feladat: párosító játék: Összekevertünk öt szerzőt és öt könyvcímet, igazítsd ki!
- 6.feladat: Találd ki, melyik műről van szó! (Három ismert ifjúsági regényt kellett kitalálni a rövid tartalomismertető alapján.)
- 7.feladat: Keresd a könyvcímeket: Egy fogalmazvány csupa könyvcímekből állt. Feladat volt felismerni a könyvcímeket. (Az eleje: Barátom, Bonca az utolsó padban ült Puffancs, Göndör és a többiek mellett. Egyszer csak csöngetnek... stb.)

Egyéb foglalkozások – felnőtteknek

Sok szép, embernek tetsző, lelket gazdagító foglalkozásra került sor az ún. szocialista brigádvetélkedők kapcsán. [Nem értem a rendszerváltás utáni elnéző és lekicsinylő mosolyt ezzel kapcsolatban sem. Akkoriban a munkahelyek —a dolog ott kezdődik, hogy egyáltalán voltak ilyenek— elküldték a könyvtárba a dolgozóikat, és jó szemmel nézték, ha részt vettek a kulturális megmozdulásokban. A rendszerváltás óta van valaki, akit ez érdekel?]

- március 13: Hornokné Gyomán volt értekezleten
 március 19: Hornokné és Tóthné Dévaványán volt Bereczki Imre helytörténésznél
 március 20: a könyvtár helyet adott az úttörővezetők értekezletének
 március 20-án Löveiné Márton Gizella tartott bemutató foglalkozást a Hősök úti óvodásoknak
 március 21: Löveiné Márton Gizella tartott bemutatót a besenzzegi óvodásoknak
 március 22: játszódéután, amelynek keretében Farkasinszki Ildikó és Cserenyecz Éva a mese birodalmába vezette a gyerekeket. (30 fő)

Endrődi Könyvtár:

- március 6: Barátunk, a könyv 4 fős csapata készült a vetélkedőre Kiszely Ilona segítségével
 március 8: Márton Gábor vezetésével az endrődi Honismereti Kör tartott foglalkozást
 március 11: a 3.sz.Ált.Iskola Diákotthonából 14 fő foglalkozott népi játékok gyűjtésével Vaszkó Irén tanár vezetésével
 Március 25: a 3.sz.Ált.Iskola 5.osztálya a katalógussal ismerkedett Kiszely Ilona Könyvtárossal

Barátunk, a könyv (vetélkedő gyerekeknek)

Ez a vetélkedő járási szintű volt, 1978-ban indult, és minden évben más-más könyvtárnál került lebonyolításra. A szarvasi járás indította, a gyomai körzet is átvette. A tanácsok művelődési osztályai irányították a szervezést, részt vettek benne a pedagógusok is. Minden település iskolája küldhetett egy 3-4 fős csapatot a vetélkedőre. Az iskolák számon tartották a győzelmet, így a gyerekek motiválva is voltak a versenyzésre. A gyomai tanácsnál Varga Gyuláné Kati volt az, aki éveken keresztül szeretettel és nagy odafigyeléssel gondozta a rendezvényt.

Nagyon értékes szervezés volt, kár, hogy abbamaradt. A lényeg nem a lexikális tudás számonkérése, hanem az, hogy a gyerekek hogyan tudnak eligazodni a könyvtárban, hogyan tudják használni a könyvtár eszközeit. Hatodik-hetedik osztályos gyerekek vehettek részt a vetélkedőben, selejtezéssel vagy jelentkezés alapján. A vetélkedő előtt előkészítő foglalkozások voltak a könyvtárban, ezt a könyvtárosok tartották.

Minden egyéb helyett álljon itt az egyik vetélkedő menete a feladatokkal:

- 1.feladat: egy keresztrejtvény megfejtése (a szükséges kézikönyvek rendelkezésre álltak).
- 2.feladat: keresd meg a szó jelentését a megfelelő kézikönyvben (kódex, antikvárium stb.)
- 3.feladat: zenei kérdés, a kakukktojás-játékra formázva: keresd meg az oda nem illő zenét Erkel: Hunyadi induló, Egressy B: Klapka-induló, Káldy: Kuruc induló és: Poljuska
- 4.feladat: Kiesett a kölcsönzőlap! Keresd meg a könyvet és tedd vissza!
- 5.feladat: párosító játék: Összekevertünk öt szerzőt és öt könyvcímet, igazítsd ki!
- 6.feladat: Találd ki, melyik műről van szó! (Három ismert ifjúsági regényt kellett kitalálni a rövid tartalomismertető alapján.)
- 7.feladat: Keresd a könyvcímeket: Egy fogalmazvány csupa könyvcímekből állt. Feladat volt felismerni a könyvcímeket. (Az eleje: Barátom, Bonca az utolsó padban ült Puffancs, Göndör és a többiek mellett. Egyszer csak csöngetnek... stb.)

Egyéb foglalkozások – felnőtteknek

Sok szép, embernek tetsző, lelket gazdagító foglalkozásra került sor az ún. szocialista brigádvetélkedők kapcsán. [Nem értem a rendszerváltás utáni elnéző és lekicsinylő mosolyt ezzel kapcsolatban sem. Akkoriban a munkahelyek —a dolog ott kezdődik, hogy egyáltalán voltak ilyenek— elküldték a könyvtárba a dolgozóikat, és jó szemmel nézték, ha részt vettek a kulturális megmozdulásokban. A rendszerváltás óta van valaki, akit ez érdekel?]

A Házirani Szövetkezet egyik socialista brigádvetélkedőjein
Balról: Putnoki Eliaás, Balchovszki Iduló, Jánovszki György,
a szövetkezet elnöke, Kovács Károly, Horvát Lajosné

A brigádvetélkedő egy keret, lehetőség volt, amit minden kultúrmunkás azzal töltött meg, amivel tudott vagy akart. Itt, Gyomán komoly és értékes foglalkozásokra került sor a szocialista brigádvetélkedők kapcsán. Munkatársaim voltak: Putnoki Elemér, Kovács Károly, Darvas Tibor, Jánovszky György és még néhányan. Irodalomból a központi javaslatok is igen értékesek voltak: Édes Anna, Hazai tükör, Mocorgó, Hideg napok, Az öreg halász és a tenger stb. Az én feladatomból az embereket megismertetni a könyvekkel. A legtöbb ún. „egyszerű ember” nagyszerű partner volt ebben — én ezt már édesanyámtól láttam: ő is, hat elemivel bár, sok komoly művet elolvasott és élvezte annak értékeit.

Később *Múltunkkal - jövőnkért* címmel helytörténeti vetélkedőket tartottunk a felnőtteknek Gyoma történetéről; ezt még jobban szerették az emberek. A vetélkedőn kívül is beszédtem volt egy-egy helytörténeti téma, be-bejöttem a könyvtárba ez ügyben, vitatkoztam rajta, hozzáolvasok. Még mostanában is találkozom olyanokkal, akik részt vettek a rendezvényeken, és látom, hogy húsz év után is szívesen emlékeznek vissza, kérdegetnek tőlem ezt-azt. Nem sok idejük volt ezeknek az embereknek, de akkor megcsapta őket a kultúra szele. Ez jó dolog, nincs rajta mit mosolyogni.

Író-olvasó találkozók

Eleinte kötelezőek voltak: felülről, az Írószövetség és a megyei szervek diktáltak személyt, helyet, időpontot. Egy levél 1952-ből: „*Értesítjük, hogy 1952 február 21-ikén irodalmi est lesz Gyomán... Majakovszkijról Hegedűs Géza író tart előadást... kérjük, közölje az előadás helyét [és a pontos kezdést]... a belépődíj gyerekeknek 1, felnőtteknek 2 forint legyen...*”

Később már nem volt kötelező, de mivel az olvasók szerették, szerveztünk minden évben. Az írók se bánták, mert — ha előbb nem is — akkor felhívhatták magukra a figyelmet.

A találkozókban engem nagyon bosszantott, hogy költségvetésbe nem lehetett megtervezni a rávalót; mindig végig kellett koldulnom Gyoma üzemait vagy intézményeit a tiszteletdíj ügyében. Egyik helyen például — két férfi vezetőhöz irányítottak — le se ültettek; végignéztek, és az egyik bizonyos hangsúllyal megkérdezte a másikat: — Adjunk neki?... Hirtelen kifakadtam: — Nekem?? Nekem ne adjanak, nekem van, és eljöttem. Hát, így nem lehet koldulni.

A találkozók anyagi háttéréhez hozzátartozik, hogy a vendégek — lehet mondani — igen gyakran az én személyes vendégeim is voltak, hiszen többen nálunk szálltak meg, s amikor már volt kocsink, én szállítottam őket a rendezvény során, saját pénztárcából láttam őket vendégül, ha arra került a sor. Azt hiszem, nem vagyok egyedül ezzel a jelenséggel, más könyvtárosok is gyakran így tettek, hiszen a kapott (kikoldult) támogatás az írók tiszteletdíjára volt elég, esetleg az utazási költségre.

Nagyon sok szép emlékem van a találkozókról, és itt nemcsak Szilágyi Ferencre gondolok. [Őt is így ismertem meg, persze, akkor még fogalmunk se volt „sötét” jövőnkéről...] Szívesen jött hozzánk Baranyi Ferenc, Kalász Márton — nemcsak jó költők, de közvetlen emberek is, és ez az, amitől egy-egy ilyen találkozón közelebb tud kerülni az emberekhez a vers. A legragyogóbb egyéniség, akivel találkoztam, Janikovszky Éva volt. Olyan, mint az írásai.

Voltak, persze, nehéz pillanatok is. A találkozó előtt például, rendszeresen elkapott a pánik: — Istenem, jó időpontot írtunk a plakátra? — Biztos nem jön el senki a találkozóra!! — Jaj, valami éri az írókat, és nem jön! [Volt ilyen.] De amikor szépen, sorban, ünneplőbe öltözve, jöttek az olvasók, és a meghívott vendég is befutott, elkezdődött a találkozó, és azt láttam, hogy az író nem a Pestről jött ember módjára kezel(le) bennünket, hanem tisztelettel és megbecsüléssel, és ő is azt

akarja, hogy megismerjék a munkásságát, akkor megnyugodtam; ezek voltak az én pillanataim. Még egy dolgot elárulok, talán van értelme: a találkozókra kiadtunk meghívókat, szét is küldtük, de én nem gondoltam, hogy ezzel be van fejezve a szervezés. A találkozó előtti napokban én minden nap kerékpárra ültem, több órát kerékpároztam az utcákon le-fel, és személyesen is meghívtam az embereket. Hiába, vidéken vagyunk, a személyes találkozás fontos része a szervezésnek. Amikor pedig a rendezvényre beléptek, mindig megköszöntem, hogy eljöttek. Úgy gondoltam, kell, hogy lássák: nagyra értékelem, hogy eljöttek.

Azért volt néhány kínos esemény is. Az egyik: Kertész Ákosról, a 80-as évek egyik legdivatosabb írójáról én nem tudtam, hogy tömeg előtt akadozva beszél. A találkozó előtt megjött az író, beszélgettünk, semmi különös nem volt. Kimentünk, meglátta a sok embert, és előjött a beszédhibája. Borzasztó volt; róla is folyt a víz, rólunk is, annyira segítettünk volna az írónak kimondani a soron következő szót... Alig vártuk a végét; kérdés, persze, egy se volt, örültünk, hogy mehetünk. A találkozó után elhívtam az író a Hollerba vacsorázni. Előre féltem a társalgástól, de semmi. Ismét normálisan beszélt, sőt, csodálatosan, nagyon értékes gondolatokkal. Szívesen felcseréltem volna a két beszélgetést – a rendezvényét és a vacsorait — ha lehetett volna.

Meghatározó élményem volt látni, amikor Tímár Máté találkozott a póhalmiakkal. Egy tanyai iskolában voltunk, lámpa világított, de inkább az emberi lélek. Mint amikor a családba a világlátott legkisebb fiú hazatér, olyan volt ez a találkozó: a te szemed a mi szemünk is, meséld el, mit láttál. Máténak a közös szülőhely okán megvolt az a joga, hogy ő is kérdezett: — És maguk hogy vannak? Beszélgették, észre se vettük, úgy eltelt az idő. Szép volt.

A gyomai születésű Határ Győző Kossuth-díjat kapott. Ez büszkeséggel tölti el a szülőhelyet, s bár munkásságát —túlnyomórészt filozófiai sajátosságai miatt— nemigen érti a gyomai átlagolvasó, mégis örömmel találkozottunk az íróval. A díjak odaitélése nem a mi dolgunk, de az, hogy tudjunk róla, és szükség esetén információkat adhassunk olvasóinknak, ez a mi dolgunk, ez nem függhet politikai változásoktól. Pál Lénárdról, aki a fizika terén végzett tudományos munkásságáért kapott Kossuth-díjat, épp úgy tudnunk kell, mint Határ Győzőről.

A gyomai könyvtárban ünnepeltük Szilágyi Ferenc 60. születésnapját. Ferit, pontosabban az édesapját jól ismerték Gyomán, és szeretettel fogadták. A gyomai hímző szakkör tagjai egy hímzett fehér inget készítettek az alkalomra [milyen az élet: jó tíz év múlva ez volt az esküvői ingje], és a hazai ízek sem hiányoztak a vendéglátásból. Nagyon megható volt, amikor az akkor már sikeres irodalom- és nyelvtörténész —mint egy diák— ünneplőbe öltözve, elfogódottan kiállt a hallgatók elé, és számot adott szülőhelyének az addigi eredményeiről. Akkor, egy ideig a hallgatóknak is fontossá lett az irodalom és a magyar nyelv.

Az endrődi könyvtárban ünnepeltük Gergely Ágnes 60. születésnapját. Ahogy végiggoncólom, ez volt a legszebb rendezvényünk; szinte kézzel fogható volt a szeretet, ami Ági felé áradt. A Közösségi Ház alsó részén voltunk, ott is alig fértünk. Márton Gábor beszélgetett az íróval, Polányi Évi mondott Gergely Ágnes-verseket. Az emberek folyamatosan mosolyogtak Ágnesre, volt, aki ki is mondta: „A mi lányunk!” Az ajándékunk endrődi szőttes volt. Ekkor hallottam először vallani Ágnesről, mit jelentett neki Endrőd. Jellemvonásokról beszélt. Az endrődiek szorgalmáról, kitartásáról, munkaszeretetéről, arról, hogy az ő családja is ilyen, így hát ő sem lehet másfajta. Amikor a Kossuth-díjat megkapta (2001?), egy baráti találkozón ugyanezeket hangsúlyozta: lényegében ő Endrődnek, azoknak a jellemvonásoknak köszönheti ezt a díjat, amelyeket itt, a szülőfalujában szívott magába gyerekként. Nem sokkal ezután Gergely Ágnes 274 db. magyar és 54 db. angol nyelvű könyvet ajándékozott az endrődi könyvtárnak. Folyamatosan támogatja az endrődi iskola diákjait.

Pap Károly endrődi
könyvtáros

Író vendégeink betűrendben:

Bakó Ágnes (1986. X.15, Endrődön is, Gyomán is); *Baranyi Ferenc* (1963 II.28, 1969, 1975 XI. 17.); *Berkesi András* (1979. X.18.); *Bertha Bulcsú* (1976 X. 27.); *Bihari Sándor* (1981. V. 29.); *Csák Gyula* (1971 VI.3., 1975.); *Fehér Klára* (1976 Könyvhét); *Fodor András* (1981. V.29.); *Gerelyes Endre* (1963 II.28.); *Gergely Ágnes* (1993. október 16.) *Határ Győző* (1994); *Hunyady József* (1978. XII.18.); *Janikovszky Éva* (1982. XI.3.); *Jókai Anna* (1970. XII.4.); *Kalász Márton* (1981. V.29.); *Karsai Ervin* (1986. VI.25.); *Keresztes Mihály* (1967. XI.11.); *Kertész Ákos* (1983 XII.12.); *Ladányi Mihály* (1970. XII.4, 1980); *Moldova György* (1969, 1976. XI.1.); *Molnár Gábor* (1978 III.23-24.); *Simonyi Lajos* (1963. II.28.); *Sipos Gyula* (1963); *Soós Zoltán* (1963. II.28.); *Szabó Pál* (1963 II. 28, 1966 X. 22.); *Szakonyi Károly* (1963 II.28.); *Szilágyi Ferenc* (1988. november); *Szilvási Lajos* (1970. XII.4., 1976. VI.14.); *Tímár Máté* (1962, 1966, 1990); *Tornai József* (1981 V. 29.); *Vargha Balázs* (1976. V. 11.); *Varga Domokos* (?); *Végh Antal* (többször is, pl. 1981 V. 29.) *Zelk Zoltán* (?). [Voltak még néhányan, de csak a fentieknek találtam meg a nyomát.]

Egyesítés

1983 I. 1-jén egyesítették a gyomai és az endrődi könyvtárat.

A két könyvtár egyesítését mindkét intézmény fenntartással fogadta. Pap Károly, az endrődi könyvtáros nagyon tartott az egyesítéstől. Mivel az endrődi könyvtár szakmailag alacsonyabb színvonalon állt, mint a gyomai, én is tartottam attól, hogy a szintre hozás nehéz munka lesz. Tudtam, hogy a katalógus szerkesztése elmaradt, a rekatalógizálás is elmaradt. A szintkülönbséget az alábbi számok is mutatják:

1981. év	dokumentum	Gyoma: 29329 db,	Endrőd: 19982 db.
1982. év	olvasó	Gyoma: 1687 olvasó	Endrőd: 949 olvasó
1982. év	kölcs.k.	Gyoma: 26674 könyv	Endrőd: 8019 könyv.

Tagadhatatlan, hogy Békés megye közművelődésének 15 éves távlati fejlesztési terve (1975) már egységesen Gyoma-Endrőd településpárra vonatkozik, és összevont könyvtárról rendelkezik. De egészen más módon, mint ahogyan az végül is, 1983. I.1-jén megtörtént. A terv szerint egy közös könyvtár, vagy inkább információs központ lett volna a két település között [szóbeli információim vannak arról, hogy a két könyvtárat is meghagyták volna fiókkönyvtár jelleggel, egyenrangú szerepkörben]. Az 1983-as egyesítés viszont az endrődi könyvtárat az addigi B típusból C típusúvá minősítette vissza, és a gyomai könyvtár fiókjaként működtette tovább. Ez —jogosan— igen sértő volt az endrődi könyvtár felé, annál is inkább, mivel éppen az egyesítés után, 1983. május 1-re készült el az intézmény felújítása, s ezzel a megye egyik legszebb könyvtárává vált. Hozzá kell tenni —szegény Papp Karcsi mindig hangsúlyozta is—, hogy a felújítást még az endrődi tanács végeztette.

Szakmailag is igen nehéz volt az együtt dolgozás módszerének kialakítása.

Össze kellett vonni az állományt: lezárni az endrődi könyvtár cím- és csoportos leltárkönyvét, hozzáadni a gyomaihoz, majd együtt folytatni mindezt. A raktári lapokat és a katalógust külön hagytuk, természetesen. A rendelés egy jegyzéken történt, de két helyszínen, hiszen az endrődi rendelés az ottani állománytól függött. Felírtuk, melyik könyvtárnak rendeltük meg, aztán vagy megjött a könyv, vagy nem. Az új könyveket Gyomán leltároztuk be, majd a raktári és a katalóguslapokat „kijelöltük”, és a könyvekkel együtt átvittük. Gyomán is nyilvántartást vezettünk az átszállításról, Endrődön is vezették ugyanezt, és —ahogy ez már lenni szokott— állandóan különböztek az adatok. A tanács nem oldotta meg az átszállítás gondjait, általában a helyi buszra tettük fel, majd Endrődön levették a csomagot, vagy én vittem át saját kocsival a könyveket, a raktári és a katalóguslapokat. A törlést magát Endrődön végeztük, az adminisztrációt Gyomán. Az egyesítés után alakítottuk ki az endrődi hanglezárási állományt is: Budapesten, a

Endrédi könyvtár, 1983

A bejárattól balra ott az olvasóterem, annak négy, fahékolatú falánál a zenei részleg

A zenei részleg a térben az ablakhoz, hogy a közeli központi részleg kialakítható (a gázfűtés bevezetése)

Tawri Androsini Jonusta cuclodi Rozgata's

illetve segítettünk egymásnak a soron következő leltárakban. A többi munkaterületnél igyekeztem önkéntessé tenni a kapcsolatot: ha szükség volt a gyomai könyvtár segítségére, kértem, szóljanak. Ecsegfalva sűrűn igénybe is vette, Hunya is, de Dévaványa csak nagyon ritkán. Mégis rájuk vagyok a legbüszkébb: a Ladányi Mihály név felvételét én kezdeményeztem, együtt beszéltük meg a folyamatot (Ladányi-bibliográfia stb.), de mindent önállóan végeztek el, és sikeresen; azóta is viselik a dévaványai születésű költő nevét. Arról is tudok, hogy egymást segítették a körzet könyvtárai: minden ceremónia nélkül, ha tudták, a ványaiak— Zsókaék— segítették az ecsegfalvi Margót, egyszerűen azért, mert közelebb voltak a településhez, mint mi.

Gazdálkodás

1982 I.I-ig a tanácsnál könyvelték a könyvtár gazdasági tételeit. Megszoktuk ezt, nyugodt és korrekt volt a viszonyunk a tanács könyvelőivel. (Ők nem a pénzünk felett döntöttek, hanem könyveltek.)

1982-től, Gyomaendrőd egyesítésétől ez módosult: hozzáraktak minket is, az endrődi könyvtárat is a Katona József Művelődési Központ könyveléséhez úgy, hogy azonos volt a bankszámlánk, de külön szakfeladaton gazdálkodtunk. Ezek az évek az egész megyében a nagy átszervezések, intézmény-összevonások éveit voltak: iskolákat, könyvtárakat, művelődési házakat vontak össze egymással a takarékoság címszó alatt. Nagyon közel álltunk mi is ehhez: a Katona József Művelődési Központhoz akarták a két könyvtárat és a Tájházat csatolni. Én, ahol csak tudtam, tiltakoztam. Kértem a Megyei Könyvtár segítségét is, ők ki is jöttek egy vb. ülésre, de nem álltak ki határozottan a könyvtár érdekei mellett. Azután mégse vontak össze bennünket, sőt, 1991-ben önállóan gazdálkodó szerv lehettünk (1990-től képviselő voltam), kaptunk egy félműszakos könyvelőt és a könyvtárnál könyveltünk. Ezek voltak a legnyugodtabb éveim, ha a gazdálkodásra gondolok, mert nap mint nap láthattam, hogy állunk, hol léptük túl a lehetőségeket, hol van még pénz. *Láttam* a gazdálkodás alakulását. Pedig ekkoriban már új, hideg szelek fújtak: mindenből bevételt akart a fenntartó: emelték a bevételt, fizetni kellett az átjátszásért, a könyvtárköziért, el kellett adnunk a kiselejtezett könyveket, a régi újságokat. Délelőtti órákban bérbe adtuk az olvasótermet egy természetgyógyásznak. Olyan is volt, hogy egy órásnak is bérbe adtuk a könyvtár egy asztalát (elárulom, hogy ezt nem a bevételért tettem, hanem mert akkor még nem volt órás a településen), ott dolgozott szegény az olvasóteremben az utolsó asztalnál.

1996-ban az Önkormányzat csinált egy új közművelődési koncepciót, amelynek keretében az endrődi, a gyomai könyvtárat, a Tájházat és a Déryné Községi Házat önálló intézményként összevonta. Városi Könyvtár, Községi Ház és Tájház néven tehát ismét egy új szervezeti egységbe kerültünk. Nem örültem a döntésnek— tudtam, hogy a Tájház is, a Déryné Községi Ház is szegény—, de így mégis jobb volt, mint ha a gyomai Művelődési Központba kerültünk volna. Mi már Endrődön laktunk, a férjem betegeskedett, és felhasználtam a helyzetet: azt kértem, hogy —tekintettel arra, hogy az összevont intézmények közül három Endrődön van— legyen az intézmény központja is —vagyis az én irodám— Endrődön. Sokan gondolták, hogy ennek politikai okai voltak, de nem, én már nyugdíjba készültem, és nekem így volt kényelmes. Túl sok jót nem tudok erről az időszakról írni: a tájház a gyomai Művelődési Központnál gazdaságilag nagyon elhanyagolt volt, a vezetőnek néhány száz forint tiszteletdíja volt, a villanyáramot saját zsebből fizette stb. A Déryné Községi Háznak nem volt sem széke, sem asztala, nagyon régen nem voltak festve se a falak; szegénység volt és elhanyagoltság. Mire ezeket bepótoltuk (a Tájháznak fél műszakot beállítottunk, az épületet körbe tapasztottuk, a Községi Háznak vettünk több száz széket, asztalokat, belül kifestettük), lassan el is telt az én utolsó évem. Így, utólag, azt gondolom, talán mégis könnyebb lett volna Gyomán, a nyugalomban, mint a Községi Ház, a Tájház és az endrődi könyvtár gondjaival a nyakamban.

Létszám (lásd a mellékelt adatos táblázatot)

Amikor a Kossuth u. 50-be költöztünk, Herzberger Tibor felmondott, és kaptunk a helyébe egy nagyon kedves, frissen érettségizett munkatársat, Gregus Máriát aki az alábbi mondattal lépett be az ajtón: „*Nagyon boldog vagyok, hogy ebben a szép könyvtárban dolgozhatom.*” (Huszonöt év után is emlékszem erre a kedves mondatára.) Marcsi Csárdaszállásról járt be minden nap. Rövid feldolgozó munka után a kölcsönzésbe került; egy időre észrevehetően fel is lendült a fiatal férfi olvasóink száma. Három évig dolgozott nálunk, majd férjhez ment Takács Gábor békési levéltárhoz Most Békésen élnek, ott tanít Marcsi, két gyereke van.

Ezután kaptunk egy fél műszakos álláshelyet a tanácstól, amelyet Ambruzs Baláznével töltöttünk be. Ha Erzsikére gondolok, mindig a rekatalogizálás iszonytató munkája jut eszembe. Úgy gondolom, az ő logikája, tiszta, nyugodt munkatempója nélkül nem is tudtam volna ezt a munkát elvégezni.

1982-ben kezdődött el a „fiatalok” időszaka. Annyi fiatal munkatársam volt az utolsó tizenöt év alatt, hogy —ha akartam, ha nem— én megöregedtem, Eszter néni lettem. Esküvők, szülések, GYES-ek, GYED-ek...ment minden annak rendje és módja szerint. Ez alatt az idő alatt hat kisbabája született a könyvtár dolgozóinak!

Az első páros Keresztes Icu és Hanyecz Erzsí volt, ők csaknem egyszerre kerültek a könyvtárhoz. Icu Gyomára került, Erzsí Endrődre; örültem, hogy Erzsí könnyebbé tette szegény Papp Karcsi utolsó évét. Nem sokkal a munkába állása után Erzsí belekezdett a főiskolai tanulmányaiban, amit szívesen támogattunk, hiszen számítottunk a munkájára. Rövidesen férjhez ment, majd 1986-1989 között, illetve 1991-1993 között elment GYES-re, ahonnan már nem is jött vissza: elment tanítani.

Icu Gyomán vált —szinte észrevétlenül— nélkülözhetetlenné. Remek titkárnő volt: mindent tudott, feltalálta magát, bátor volt és fáradhatatlan. Későbbi, —igen súlyos— ballépései ellenére, amely az elbocsátását eredményezte, a szívemből máig nem tudom kitenni.

Kónyáné Jakab Ida is jobbára a tanulmányai elvégzése alatt volt a könyvtárnál, majd elment tanítani.

Guth Mária— Maca— az olvasószolgálatban dolgozott, majd férjhez ment, és elment GYES-re, ahonnan már ő sem jött vissza, sörözőt nyitott.

Löveiné Márton Gizella a Debreceni Tanítóképző utolsó évét levelezőn végezte el, nálunk vállalt állást, mert férjhez ment. 1986-tól 1991-ig GYES-en volt, majd átkerült az endrődi könyvtárba.

Kiszely Zsuzsi a nyomdából került hozzánk. Először Endrődön dolgozott, majd a gyomai könyvtárhoz került. Rövid feldolgozó munkaköre után az olvasószolgálatban dolgozik immár két évtizede. Megbízható olvasószolgálatos; lassan a gyomai olvasók vele azonosítják a könyvtárat, ahogyan annak idején velem tették— ez alól nincs kibúvó

Nagy Piroska sok éve folytatott, komoly háttér munkája igen fontos része a gyomai könyvtárnak. Ők ketten viszik a hátukon most a könyvtárat; ők már *dokumentumban* és *információban* gondolkoznak, ugyanakkor nem felejtették el a könyv varázslatos erejét sem.

Kedves színfoltjai voltak a könyvtárnak az „egészen fiatalok”: Jurcsó Jancsi és Terdik Anikó. Lendületet, vidámságot hoztak hozzánk, ugyanakkor becsületesen dolgoztak.

Létszám (lásd a mellékelt adatok táblázatát)

Amikor a Kossuth u. 50-be költöztünk, Herzberger Tibor felmondott, és kaptunk a helyébe egy nagyon kedves, frissen érettségizett munkatársat, Gregus Máriát aki az alábbi mondattal lépett be az ajtón: „*Nagyon boldog vagyok, hogy ebben a szép könyvtárban dolgozhatom.*” (Huszonöt év után is emlékszem erre a kedves mondatára.) Marcsi Csárdaszállásról járt be minden nap. Rövid feldolgozó munka után a kölcsönzésbe került; egy időre észrevehetően fel is lendült a fiatal férfi olvasóink száma. Három évig dolgozott nálunk, majd férjhez ment Takács Gábor békési levéltárhoz Most Békésen élnek, ott tanít Marcsi, két gyereke van.

Ezután kaptunk egy fél műszakos álláshelyet a tanácstól, amelyet Ambruzs Balázsnéval töltöttünk be. Ha Erzsikére gondolok, mindig a rekatalogizálás iszonytató munkája jut eszembe. Úgy gondolom, az ő logikája, tiszta, nyugodt munkatempója nélkül nem is tudtam volna ezt a munkát elvégezni.

1982-ben kezdődött el a „fiatalok” időszaka. Annyi fiatal munkatársam volt az utolsó tizenöt év alatt, hogy —ha akartam, ha nem— én megöregedtem, Eszter néni lettem. Esküvők, szülések, GYES-ek, GYED-ek...ment minden annak rendje és módja szerint. Ez alatt az idő alatt hat kisbabája született a könyvtár dolgozóinak!

Az első páros Keresztes Icu és Hanyecz Erzszi volt, ők csaknem egyszerre kerültek a könyvtárhoz. Icu Gyomára került, Erzszi Endrődre; örültem, hogy Erzszi könnyebbé tette szegény Papp Karcsi utolsó évét. Nem sokkal a munkába állása után Erzszi belekezdett a főiskolai tanulmányaiban, amit szívesen támogattunk, hiszen számítottunk a munkájára. Rövidesen férjhez ment, majd 1986-1989 között, illetve 1991-1993 között elment GYES-re, ahonnan már nem is jött vissza: elment tanítani.

Icu Gyomán vált —szinte észrevétlenül— nélkülözhetetlenné. Remek titkárnő volt: mindent tudott, feltalálta magát, bátor volt és fáradhatatlan. Későbbi, —igen súlyos— ballépései ellenére, amely az elbocsátását eredményezte, a szívemből máig nem tudom kitenni.

Kónyané Jakab Ida is jobbára a tanulmányai elvégzése alatt volt a könyvtárnál, majd elment tanítani.

Guth Mária— Maca— az olvasószolgálatban dolgozott, majd férjhez ment, és elment GYES-re, ahonnan már ő sem jött vissza, sörözőt nyitott.

Löveiné Márton Gizella a Debreceni Tanítóképző utolsó évét levelezően végezte el, nálunk vállalt állást, mert férjhez ment. 1986-tól 1991-ig GYES-en volt, majd átkerült az endrődi könyvtárba.

Kiszely Zsuzsi a nyomdából került hozzánk. Először Endrődön dolgozott, majd a gyomai könyvtárhoz került. Rövid feldolgozó munkaköre után az olvasószolgálatban dolgozik immár két évtizede. Megbízható olvasószolgálatos; lassan a gyomai olvasók vele azonosítják a könyvtárat, ahogyan annak idején velem tették— ez alól nincs kibúvó

Nagy Piroska sok éve folytatott, komoly háttér munkája igen fontos része a gyomai könyvtárnak. Ők ketten viszik a hátukon most a könyvtárat; ők már *dokumentumban* és *információban* gondolkoznak, ugyanakkor nem felejtették el a könyv varázslatos erejét sem.

Kedves színfoltjai voltak a könyvtárnak az „egészen fiatalok”: Jurcsó Jancsi és Terdik Anikó. Lendületet, vidámságot hoztak hozzánk, ugyanakkor becsületesen dolgoztak.

Marika, Izsó Jánosné több mint húsz évig: 1979-2001 között dolgozott a könyvtárban. A takarítás mellett sok másban is segített nekünk. Endrődön is takarított egy Marika: Kurilla Jánosné. Sokszor csak azért mentem át az endrődi könyvtárba, hogy vele találkozhassem, és érezhessem azt az aurát, ami körülötte volt. Különleges egyéniség volt, arra született, hogy megnyugodjanak körülötte az emberek. Sajnos, nagyon hamar —1992 XI.18-án —meghalt. Sem Papp Károly, sem Kurilláné Marika nem érték meg a nyugdíjazásukat.

Dinyáné Bánfi Ibolyát 1994-ben fél állásban tudtam csak felvenni az endrődi könyvtárba; műszaki végzettsége volt, de ugyanakkor láthatóan vonzódott a humán tudomány felé is. Most, 2005-ben meg kell állapítsam, hogy szépen kézből tartja az endrődi könyvtár sorsát.

Az volt az elvem, hogy az új munkatársakat rövid időre mindkét fő munkaterülettel (olvasószolgálat, illetve feldolgozás) megismertetem, aztán kiderül, hogy—neki is és a munkaterületnek is — hol a legmegfelelőbb és a legszükségesebb a munkája. Ez, persze, csak ritkán sikerült, hiszen a legtöbbször a szükség döntött. Munkatársaim —Löveiné kivételével— mind szakképzetlenként kerültek a könyvtárba, a munka során szerezték meg a szükséges végzettséget, ami, nyilván, állandó konzultációkkal és tanulmányi szabadságokkal járt. Ehhez vegyük hozzá a sok GYES-t és GYED-et, úgyhogy amikor a munkaerő helyett felvett munkaerő is elment GYES-re, voltak vészhelyzetek bőségesen

Utólag végiggondolom ennek a tizenöt évnek a nagy jövés-menését. Nem volt jó a könyvtárnak. Keresem az okokat, és elsődlegesen a pénzhiányt tudom megnevezni. A 80-as években már nagy gazdasági megszorítások voltak, magunkra voltunk utalva. De mit tehet egy szegény intézmény, amelyik a megszorítás előtt is meg volt szorulva? Nagy divat volt akkoriban munkanélküli segélyen lévőket alkalmazni, az ingyen volt. Távol álljon tőlem, hogy bárkit is megsértsek; elég baj volt a munkanélküliség annak, aki benne volt, de mégis azt kell mondanom, hogy csak ideiglenesnek lehetett tekinteni az ekkor született megoldásokat. Az ideiglenesség pedig nem jó, különösen a könyvtárakban nem. A könyvtárban dolgozók közül is többen nálunk szerezték meg a diplomájukat [nálunk mentek el tanulmányi szabadságra, nálunk vették fel az anyagi hozzájárulásokat], majd elmentek. Úgy tűnik tehát, hogy az olcsó megoldás volt az igazán drága megoldás.

III. rész: A könyvtár dolgozói a kezdetektől 1997-ig

év	Gyoma	Endrőd
1951	Seszták András ig. (?) Körzeti Kvt. Bárdos József (?) Körzeti Kvt. Szilágyi Margit (?) Körzeti Kvt.	
1952	Seszták András (?) Körzeti Kvt. Bárdos József (?) Körzeti Kvt. Darabos József (?) Huszár Rezső ig. 1952 IV.1-től)	

1953	Huszár Rezső ig. (XII.31-ig) Urbancsok Mária (V.1-től) Balázs Anna (?)	
1954	Urbancsok Mária ig. Schäffer Mária Gajdács Magdolna (I.1-től)	
1955	Urbancsok Mária ig. Schäffer Mária Gajdács Magdolna	
1956	Dankó Jánosné sz.:Urbancsok Mária ig. Schäffer Mária Gajdács Magdolna	
1957	Dankó Jánosné ig. Gémes Ilona (V.1-)	
1958	Dankó Jánosné ig. Gémes Ilona	
1959	Dankó Jánosné ig. Gémes Ilona Szentirmainé (Dankóné szülési szab. alatt)	
1960	Dankó Jánosné ig. Gémes Ilona Varga Gyuláné (II.1-V.11) Putnoki Ememérné (II. 1-től XII.31-ig 3 órás)	
1961	Dankó Jánosné ig. Gémes Ilona	
1962	Dankó Jánosné ig. Gémes Ilona Putnoki Elemérné (IX. 1-től ifj.kvt.-os, napi 3 órás) Varga Gyuláné (IX.1-től olv.t.f., napi 4 órás)	
1963	Dankó Jánosné ig. Gémes Ilona Varga Gyuláné (4 órás) Putnoki Elemérné ifj.k.	
1964	Dankó Jánosné ig. Gémes Ilona Varga Gyuláné (4 órás) Putnoki Elemérné ifj.k.	
1965	Dankó Jánosné (VII.31-ig) ig. Hornok Lajosné (VIII.1-) ig. Gémes Ilona Varga Gyuláné (4 órás; III.1-VII.15 között mb.ig, 8 órás) Putnoki Elemérné ifj.k. Bíró Gizella (III.6-XI.31)	
1966	Hornok Lajosné ig. Gémes Ilona (VI.31.-ig) Putnoki Elemérné ifj.k. Varga Gyuláné kölcs.k. Tandi Lajos (III.1-VII.11, Vargáné szülési szab. idejére)	
1967	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k.	

	Putnoki Elemérné ifj.k. Csapó Klára (I.1- VI.30-ig)	
1968	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k. Putnoki Elemérné ifj.k.	
1969	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k. Putnoki Elemérné ifj.k.	
1970	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k. Putnoki Elemérné ifj.k.	
1971	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k. Putnoki Elemérné ifj.k.	
1972	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k. Putnoki Elemérné ifj.k.	
1973	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k. Putnoki Elemérné (III. 15-ig)	
1974	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k. Herzberger (Tibor VIII.1-től)	
1975	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k. Herzberger Tibor	
1976	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k. Herzberger Tibor	
1977	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k. Herzberger Tibor	
1978	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k. Herzberger Tibor	
1979	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k. Herzberger Tibor (VII.31-ig) Gregus Mária (VIII.1-től)	
1980	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné feld. Gregus Mária. kölcs.k. Ambruzs Balázsné feld.	
1981	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné feld.. Gregus Mária kölcs.k.) Ambruzs Balázsné feld.	
1982	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné feld. Gregus Mária kölcs.k. (VII.31-ig) Ambruzs Balázsné feld. Keresztes Ilona (VIII.16-)	

1983	Hornok Lajosné ig. Varga Gyuláné kölcs.k.(XII.31-ig) Ambruzs Balázsné feld. Keresztes Ilona Guth Mária	Pap Károly (1961-től) Hanyecz Erzsébet (1982-től)
1984	Hornok Lajosné ig. Ambruzs Balázsné feld. (IV.15-ig) Keresztes Ilona Löveiné Márton Gizella (VIII.1-től) Guth Mária	Pap Károly Hanyecz Erzsébet Kiszely Zsuzsa (XI.1.-től)
1985	Hornok Lajosné ig. Keresztes Ilona Löveiné Márton Gizella Guth Mária	Tóthné Hanyecz Erzsébet Kiszely Zsuzsa
1986	Hornok Lajosné ig. Keresztes Ilona Löveiné Márton Gizella Kiszely Zsuzsa Guth Mária	Tóthné Hanyecz Erzsébet Kónyáné Jakab Ida (VIII.15-től)
1987	Hornok Lajosné ig. Keresztes Ilona (VI.15-ig) Löveiné Márton Gizella Kiszely Zsuzsa Guth Mária	Tóthné Hanyecz Erzsébet Kónyáné Jakab Ida Tóthné Slabéczi Julianna (V.2-től)
1988	Hornok Lajosné ig. Löveiné Márton Gizella Kiszely Zsuzsa Nagy Piroska (I.12-től) Guth Mária	Tóthné Hanyecz Erzsébet Kónyáné Jakab Ida Tóthné Slabéczi Julianna
1989	Hornok Lajosné ig. Löveiné Márton Gizella Kiszely Zsuzsa Nagy Piroska Guth Mária (év közben elment)	Tóthné Hanyecz Erzsébet Kónyáné Jakab Ida Tóthné Slabéczi Julianna (IV.18-ig)
1990	Hornok Lajosné ig. Löveiné Márton Gizella Kiszely Zsuzsa Nagy Piroska	Tóthné Hanyecz Erzsébet Kónyáné Jakab Ida
1991	Hornok Lajosné ig. Kiszely Zsuzsa Nagy Piroska	Tóthné Hanyecz Erzsébet Löveiné Márton Gizella Kónyáné Jakab Ida (VIII.31-ig.)
1992	Hornok Lajosné ig. Kiszely Zsuzsa Nagy Piroska	Tóthné Hanyecz Erzsébet Löveiné Márton Gizella
1993	Hornok Lajosné ig. Kiszely Zsuzsa Nagy Piroska Jurcsó János VI.14-től)	Tóthné Hanyecz Erzsébet (VIII.19-ig) Löveiné Márton Gizella Terdik Anikó
1994	Hornok Lajosné ig. Keresztes Ilona (V.17-) Kiszely Zsuzsa Nagy Piroska	Löveiné Márton Gizella Terdik Anikó Dinyáné Bánfi Ibolya (VII.15-től)

	Jurcsó János (VIII.28-ig)	
1995	Hornok Lajosné ig. Kiszely Zsuzsa Keresztes Ilona Nagy Piroska	Löveiné Márton Gizella Terdik Anikó Dinyáné Bánfi Ibolya
1996	Hornok Lajosné ig. Keresztes Ilona (X.5-ig) Kiszely Zsuzsa Nagy Piroska	Löveiné Márton Gizella Terdik Anikó Dinyáné Bánfi Ibolya
1997	Hornok Lajosné ig. (VII.15-ig.) Kiszely Zsuzsa (X.22-XI.30: bm.ig., gyomai kv.) Nagy Piroska Hajdú László ig. (XII.1-től)	Löveiné Márton Gizella Terdik Anikó Dinyáné Bánfi Ibolya (VII.15-X.22-ig mb.ig. mindkét kv.)
	Takarítók:	
	Gyoma:	Endröd:
	1960-1970: Balogh Lajosné Mária néni	
	1970-1974 Sike Gáborné Eszterke	
	1974-1979 Fridrich Józsefné Ibolya	
	1979-2001 Izsó Jánosné Marika	1984 II.1- 1992 XI.18: Kurilla Jánosné Marika

IV. rész: Epilógus

Sokat gondolkoztam azon, hogy én miért nem érzem igaznak azt, amit a rendszerváltás óta politikusok beszélnek az előző évtizedekről: hogy nem lehetett igazi kultúrához jutni stb. Ennek a munkának a kapcsán találtam meg a választ.

Én, a harminckét évem során minden nap az igazi kultúra megteremtésével és megtartásával voltam elfoglalva, és nemcsak én, hanem minden munkatársam, és hiszem, hogy az ország minden igazi könyvtárosa. Hogy azt a *lehetőséget*, amit elődeink nagy kinnal —ezt látjátok, ugye?— megteremtettek, tartalommal töltssem meg; hogy az értéket *átadjam* az olvasóknak. Ezek nem nagy szavak, ez így volt — akkor is, ha nem volt mindig tudatos. És nem azért írom ezeket le, mert tudom, hogy most bölcs dolgokat kell írnom. Ne mondja nekem senki könyvtárosa, hogy nem érzi az örömet, amikor az olvasónak a kezébe adhatja azt a forrásmunkát, amire éppen szüksége van.

Azt gondolom, hogy mire a Kossuth u 11.sz. épületből a mostani helyére érkezett ez a könyvtár, nagyon sokat fejlődött a könyvvállományát tekintve is, a szolgáltatásokat tekintve is, az intézmény tekintélyét illetően is. *Beépült* a gyomai emberek életébe.

Én komoly eredménynek érzem ezt a folyamatot. Ti pedig lehetőségnek, keretnek, amit újfent meg kell tölteni tartalommal, *másfajta* tartalommal. Tiszteletre méltó, ahogyan a mostani könyvtárosok — a nem túl könyvtárbarát önkormányzat ellenére— vigyázzák, gyarapítják az értékeket. A változtatás természetes, a világ is változik. De azért ne változzon *meg* a könyvtár. A könyvtárnak— mindnyájunk könyvtárának— lényeges hajladozások nélkül el kell viselni a politikai és a személyi változásokat, és elsősorban *azt kell őriznie, ami érték*. Bárki teremtette vagy írta is.

....

Az utolsó néhány munkaévem alatt én már manuálisan nem dolgoztam; úgy értem, hogy nem raktam cédulákat, nem kölcsönöztem, nem vállaltam ügyeletet. És lassan a vezetést is — a döntéseket is— kezdtem átadni a gyomai könyvtárban is, az endrődiben is az utánam következőknek. Mindkét könyvtárban biztosítva láttam a személyi utánpótlást, én pedig készülődtem nyugdíjba Egyfelől: otthon volt rám szükség, másfelől: már kidolgoztam magam, elég volt. Aki egy életen át emberekkel foglalkozik, annak ötvenöt éves korára elege van. Akkoriban éreztem először, hogy nyugdíjba kell mennem, amikor, ha nyílt a könyvtárajtó, és belépett rajta valaki, nemhogy örültem volna, hanem mérgelődtem magamban: — Inkább maradt volna otthon... Ilyen hozzáállással nem szabad tovább emberekkel dolgozni. Persze, lett volna olyan munkaterület, amelyet tovább végezhettem volna a könyvtárban, pl. a helytörténet, de az se volt megoldás, mert aki harminc évig vezető volt, az —ugyanabban a közösségben— nemigen lehet beosztott, még ha papíron azzá is lesz. Úgyhogy eljöttem, és otthon végzem a helytörténeti munkámat szabadon, kényelmesen. Pénzt ugyan nem kapok érte, de a szabadság ennyit megér.

Mielőtt elbúcsúztak volna tőlem a munkatársaim — nagyon szépen elköszöntek, azóta is jókat sírdogálok, ha eszembe jut—, amikor utoljára volt a kezemben a gyomai könyvtár kulcsa, bementem, és én is elköszöntem az én könyvtáramtól. „Mindenkitől” külön-külön.

Sorra elköszöntem a polcoktól: megsimogattam őket, hogy érezzem a fa melegségét, felidéztem, mennyi mindent éltünk át együtt, azelőtt hol voltak, melyiknek tört el a lába, melyikről esett rá a gyerekekre a könyv, mert ráálltak az alsó részre... Elköszöntem a katalógustól; kihúzgáltam néhány fiókot, nézegettem a kisebb-nagyobb tévedéseimet. Elköszöntem a kézikönyvtártól; felidéztem, hogy milyen nehéz volt egyikük- másikuk, míg Szegedről vagy Pestről hazacipeltem, de mennyi közös örömünk volt azután. Elköszöntem az üvegfaltól, „aki” majdnem hogy meg se született, mert akkoriban csak hetedhét határon találtam hozzávaló anyagot. Elköszöntem az irodámtól, ahová azóta is csak nagyon nehezen tudok újra bemenni. Magamba szívtam azt a semmihez sem hasonlítható könyvtár-szagot, aztán kimentem. Elköszöntem az udvartól, amelynek jó néhány fáját én ültettem, a fütől, amely miatt, mikor még kicsi volt, sokszor felkeltem hajnalban, hogy vizet adjak nekik. Aztán — utoljára— becsuktam a könyvtár kapuját, lassan hazaindultam. Rám esteledett...

Tudjátok, amíg dolgozik az ember, többnyire haragszik a munkahelyére. Hogyne haragudna, hiszen amiatt kell felkelni, el kell jönni, dolgozni kell. De amikor már nincs, megváltozik a helyzet. Vannak rossz emlékeim is, bár ebben a visszaemlékezésben nem sokat írok erről. De az évek során az embert ért bántás lényegtelené válik, és csak az marad meg, ami előre viszi a fontosnak tartott dolgokat, és csak az számít, aminek van folytatása.

Nem bölcselkedem tovább,

szervusztok, Isten vezéreljen Benneteket.

Eszter.

